

Az illúzió legyőzése

Írta: **J.J. van der Leeuw**

Többek között a „Teremtés tüze”, az „Istenek a száműzetésben” és a „Keresztény hit drámai története” című könyvek szerzője

1928.

Fordította: **Bárány Károly**

Magyar Teozófiai Társulat

2023.

Ez a könyv figyelemre méltó, mert nagyon világosan foglalkozik az illúzió természetével, valamint annak szükségességével, hogy áthatoljunk annak fátylán, és megtaláljuk a Valóságot, amely az idő minden pillanatában létezik. „Mindig rossz irányban kutatunk” - mondja Dr. van der Leeuw -, „mindig több időt akarunk; végtelen időt követelünk a halhatatlanság keresése során. Pedig a végtelenül nagyobb Valóság mindig a miénk, amibe bármikor beléphetünk, ha akarjuk. ”

Dr. J.J. van der Leeuw, ennek a könyvnek a szerzője a hollandiai Leyden egyetemén szerezte doktori fokozatát. Miután Hollandiában a Teozófiai Társulat élén állt és aktívan dolgozott a Társulatban a világ különböző részein, a harmincas években az Amerikai Egyesült Államokba érkezett, ahol egyetemi oktató és az Új Nevelési Szövetség területi szervezője volt.

„A szerzőnek olyan mondanivalója van, amelyet igaznak és hasznosnak, vagy megkapóan szépeknek tart. Amennyire tudja, még senki nem mondta el, s ahogy ő tudja, senki más nem is tudná elmondani. Kötelessége elmondani, ha lehet, világosan és zengzetesen; de föltétlenül egyértelműen. Élete során úgy találta, hogy ez az a dolog vagy dolgok csoportja, amely megnyilvánult számára, mint az igazi tudás vagy meglátás egy darabja, amelyet a napsütésből és a földből való részesedése megengedett neki. Szeretné leírni mindörökre; sziklába vésní, ha tudná, mondván: „Ez a legjobb, ami tőlem telik; egyébként ettem, ittam, aludtam, szerettem és gyűlöltem, mint mások; olyan volt az életem, mint a köd, mint a pára; de ez, amit láttam, és amit megtudtam, olyan valami, ami érdemes arra, hogy az emlékezetben megőrizzék.” John Ruskin: Szezámok és Liliomok.

EZT A KÖNYVET KRISHNAMURTINAK ÉS TESTVÉRÉNEK NITYĀNANDA EMLÉKÉRE ajánlom, örök barátsággal és az OJAI-napokra emlékezve.

TARTALOMJEGYZÉK

ELSŐ FEJEZET - AZ ÉLET KÉRDÉSE

A tapasztalat filozófiája - A csoda születése - Az élet misztériuma - Látomás a hegyen

MÁSODIK FEJEZET – A VALÓTLANBÓL A VALÓSÁGBA

A duális univerzumunk – Az érzékszervi észlelés módja – A testünk is része a világgépünknek – A mi világunk és a Világ - Illúzió és Valóság - A Valóságos világ megtapasztalása

HARMADIK FEJEZET - INTUÍCIÓ ÉS INTELLEKTUS

A kettős elme - Intuitív tudás és logikai bizonyítás - Tudomány és filozófia - Okkultizmus és Miszticizmus

NEGYEDIK FEJEZET – AZ ABSZOLÚT ÉS A RELATÍV

Az abszolút megismerése – Hogyan ismerjük meg az Abszolútot? - Az abszolút és a relatív a vallásban
- Az abszolút és a relatív emberben - Téves problémák a filozófiában - Ezoterikus és exoterikus

ELSŐ FEJEZET

AZ ÉLET KÉRDÉSE

A csodálkozás érzése azt mutatja, hogy filozófus vagy, hiszen a csodálkozás a filozofálás kezdete. -
PLATÓN. Theaitétosz

A TAPASZTALAT FILOZÓFIÁJA

Korunk egyik közhelye azt mondani, hogy a szavak ideje elmúlt, és eljött a cselekvés ideje. Körülöttünk a cselekvést követelik és a pusztán szavakat mindenütt megvetik, de bármennyire is bőbeszédűek az akciókultusz képviselői, a cselekvés magyarázatára is szükség van.

Ennek a szavakkal szembeni türelmetlenségnek azonban alapos oka van, amely nem kapcsolódik létfontosságúan a cselekvéshez. Különösen a filozófiában szenvedünk sok éven át a szóadattól, a cselekvés kopárságától, következésképpen az utcán ülő ember a filozófiát úgy tekintette, mint egy sehová sem vezető, igényes spekulációt, intellektuális játékot, szövevényes okoskodást, és ha még csak nem is azt, de mindig, mint gyakorlati érték nélkülit a mindennapi élet számára. Gyakran volt ilyen; valóságtalanságának leplezése miatt nehéz és technikai terminológia köpenye alá rejtve, megijesztve a nyomozó laikust, és éreztetve vele, hogy csak az ő hibája és hiányossága akadályozza meg mélységes rejtélyeinek megértésében. Csak a merész és kitartó kutató fedezi fel, hogy köpenye alatt gyakran csak szálnalmas üresség rejtőzik.

A legmélyebb elmék egykor a legegyszerűbb nyelvet beszélték. Platón gondolata mély, de nyelvezete mindig egyszerű volt, és minden kulturált ember megérthette. Ebben a keleti filozófia jól tanítja a Nyugatot. Lao-ce, Patanjali, Gautama a teljesen egyszerű nyelvet beszélik, amely mellett Kant vagy Hegel tűnődőnek és zavarodottnak tűnik. Amikor egy dolog világos a filozófus számára, képesnek kell lennie egyszerű és érthető nyelven elmondani. Ha ezt elmulasztja, és ha sok kötetet kell megírnia, hogy kifejtse, mire gondolt, akkor ez bizonyos jele annak, hogy ismeretei zavartak, és csak tökéletlen tudás rejlik szavai terhe alatt.

De eltekintve bonyolult és nem szép nyelvezetétől a filozófia még így is gyakran idegen volt az élettől. Lássuk hát újra, ahogy az igazán nagyok minden lépésüknél megérintik az életet, és mindig a mindennapi élet világába hozzák azt a tüzet, amelyet ellopnak az istenek világból. Ha filozófiánk a bölcsességhez és nem pusztán a tudáshoz vezet, akkor annak a tettekben kell gyümölcsöt teremnie. Hallgassuk meg Epiktétoszt, a sztoikust:

A filozófia első és legfontosabb része az, amely tanítások gyakorlati alkalmazásáról szól; mint például, hogy nem szabad hazudni. A filozófia második része a bizonyításokat tartalmazza: honnan következik, hogy nem szabad hazudni? A harmadik rész az előzőeknek megerősítésül és megvilágosításul szolgál:

Mi a bizonyíték? - kérdezi. Hogyan lehet bizonyítani? Miből jön a következtetés? Mi az ellentmondás? Mi az igaz és mi a hamis?

A harmadik rész tehát a második miatt szükséges. A második pedig az első miatt. A legfontosabb azonban, amivel mindig foglalkoznunk kell, az első rész. Mi viszont fordítva csináljuk. A harmadik résszel töltjük időnket, és minden buzgalmunk ebben merül ki. Az első résszel egyáltalán nem törődünk. Így történik, hogy hazudunk ugyan, de fejből tudjuk a bizonyítékot arra, hogy nem kellene hazudnunk. (Eucheiridion, 52.)

Egy filozófia értékét a mindennapi élet próbája bizonyítja. Az erkölcs soha nem a kezdet, hanem mindig a vég. Míg a tudás idegen maradhat a cselekvéstől, a bölcsesség, mint élettapasztalat, soha nem tud az lenni, mert minden szavunkra és tettünkre rányomja a pecsétjét. Az erkölcs vagy az etika azonban csak az egyik út, amelyen a bölcsesség cselekvéssé válik; az igazi filozófia minden pillanatban inspirálja a civilizációt. Soha nem volt olyan platonista, aki ne tette volna jobba a világot a maga módján, akár költő, akár politikus volt. De csak akkor, ha a filozófia megszűnt pusztán intellektuális lenni és az élő igazság tapasztalatává vált.

Csalhatatlan logikával lehet egy olyan intellektuális struktúrát felépíteni, amely az életfilozófia látszatát kelti, de valójában csak a halál fantáziája. Csak akkor hozhat gyümölcsöt, amely táplálja az embert, ha a filozófia, mint tapasztalat, a tudatunkban gyökerezik, és onnan meríti azt az éltető erőt, amely élő organizmussá teszi. Tehát létfontosságú, hogy a filozófia alapjául szolgáló tényeknek, pszichológiai jellegűeknek, vagy egy rettegett szóval „szubjektívnek” kell lenniük. De annak ellenére, hogy talán boldogan nem veszünk tudomást róla, minden tény pszichológiai jellegű, mivel nem ismerünk semmit, amíg a tudatunkban tudatossá nem válik. A tudás vagy az igazság szubjektívre és objektívre való felosztása félrevezető, mert abban a pillanatban, amikor egy dolog tudássá válik, szubjektív lesz, bár érvényessége objektív lehet. Tudatunk egy ténye vagy pszichológiai igazsága objektív értéket képviselhet, amennyiben nem pusztán a személyes értékítélet, hanem az egyetemes alkalmazás alapján nézzük. Ebben az esetben a módszer szubjektív, az érték objektív. Másrészt vannak olyan tények, amelyeket objektívnek nevezünk, mivel azok a külső világhoz tartoznak, de értékük szubjektív, mivel csak ránk vonatkoznak. A szubjektív szó használatának két módja összekeverhető, mivel az egyik a **módszerre** vonatkozik, amikor a szubjektív „a tudathoz tartozást” jelenti, a másik pedig az **érvényességre** vonatkozik, amikor a szubjektív „csak személyes értéket” jelent, ami miatt retteghetünk a kifejezés használatától. A tudatnak számos olyan ténye van, amelyet szubjektív módon ismerünk meg, de amelyek objektív érvényességgel bírnak, mivel nemcsak ránk, hanem minden emberre vonatkoznak.

Ezért nem lebecsülendő a filozófia, ha azt mondjuk róla, hogy módszere a tudománnyal ellentétben szubjektív. Vajon rájövünk-e, hogy nagyobb biztonságot nyújt a saját tudatunk megismerése, amely közvetlen, mint a körülöttünk lévő világ megismerése, ami közvetett.

Ebben a könyvben a filozófiai módszer pszichológiai lesz, és inkább a tudat tapasztalatán alapul, mintsem érvelő és logikai bizonyításon. Nem habozom használni a misztikus tapasztalatok központi valóságát, nevezetesen azt a tapasztalatot, amelyet Bucke a filozófia legvégső következtetésének

tényeként, „kozmosz tudatnak” nevez. Minden kor impozáns tanúságtétele, amelyet Bucke összegyűjtött jól ismert könyvében, messzemenően bizonyítja egy olyan tapasztalat egyetemes érvényességét, amelyet egyesek „csupán szubjektívnek” minősítenek. Szubjektív, amennyiben a saját tudatunkon keresztül közelítünk hozzá, de több mint szubjektív, mivel a kozmosz tudatban egy olyan Valóságban osztozunk, amelynek mi csak egy parányi része vagyunk. Az emberi faj egyre fejlődik e kozmosz tudat felé, amely a tudat evolúciójának befejező fejezete, amely a tudattalanból az öntudaton át a kozmosz tudat felé vezet. Ebben a misztikus tapasztalatban túllép az értelmén, és a megismerés létté válik. Távol áll attól a homályos érzélgősségtől vagy hisztérikus elragadtatástól, amelyek időnként bitortolták a miszticizmust, mivel az igazi misztikus élmény a leghatározottabb valóság. Az erre épülő filozófia már nem csak az érvelés filozófiája, hanem elsősorban a tapasztalatok filozófiája, ésszerűen kifejtve.

A filozófia itt tud áttörni azon az áthatolhatatlan gyűrűn (ring-pass-not), amelyet Kant e dolog köré húzott, kijelentve, hogy az ész által megismerhetetlen. Kétségtelen, hogy igaza volt, de ez nem azt jelenti, hogy e dolog önmagában soha nem ismerhető meg semmilyen módon. Egy későbbi fejezetben bemutatjuk, hogy e dolog önmagában való megtapasztalása a Valóság világában hogyan lehetséges és hogyan szabadítható fel a filozófia a kanti megítélés alól. Ebben a felszabadulásban az intuíció képességét, vagyis a tapasztalat általi megismerés képességét tudatosan használjuk, és ezzel egy új világ nyílik meg a filozófia számára, sőt, egy új filozófia születik. A filozófia akkor már nem intellektuális meggyőződés kérdése, a cáfolhatatlan érvelés és meggyőző bizonyítékok eredménye; ez már az élő ember tapasztalata, az életének az élete, a lényének a lény, az igazság megtapasztalása.

A CSODA SZÜLETÉSE

Nincs száználmasabb látvány, mint az a kor, amelyik unja az életet. Modern világunk anyagilag gazdagabb, mint talán bármelyik korábbi korszak, de spirituálisan viszont koldusok vagyunk. Sem az összes valóban csodálatos fizikai vívmányunk, sem a szórakozások és élmények bősége nem képes elrejteti azt a tényt, hogy belül szegények vagyunk. Valójában az utóbbiak feladata nem más, mint hogy elrejtse a belső szegénységet, mert ha a belső életünk sivár, akkor szükségszerűen kívülről kell mesterséges ingereket teremteni pótolnunk, vagy legalábbis állandóan változó élvezetek szüntelen sorozatával kiváltanunk, hogy ne legyen időnk észrevenni a belső élet hiányát.

Csak kevesen vannak, akik képesek értékelni a magányt vagy a csendet, és gazdag életet találnak önmagukban, még akkor is, ha kívülről semmilyen inger nem éri őket. Mégis csak az ilyenek boldogok, csak az ilyenek élnek igazán, mert ahol a külső szórakozás és élvezetek utáni vágy van, ott csak a belső élettelenység száználmas beismerését látjuk. Ebben rejlik a különbség az élő és a halott között, mivel egyesek már életükben is halottak, mások pedig soha nem halhatnak meg, mivel ők maguk az élet. Mindannyian az életre törekszünk, hiszen az élet a boldogság és az élet a valóság. De csak akkor lehetünk sikeresek a küldetésben, ha van bátorságunk abbahagyni a szenzáció és a külső stimulánsok hajhászását.

A filozófia az élet keresése. Ezért több mint a bölcsesség szeretete, hacsak nem úgy értelmezzük a bölcsességet, mint ami különbözik a tudástól, mint ahogy az élet is különbözik a haláltól. A bölcsesség olyan tudás, amely tapasztalat, és ezért élet; a bölcsesség keresése pedig valójában az élet keresése. Igaz, hogy a filozófia elnevezést gyakran használták az intellektuális kérdések és válaszok játékának

leírására, amely nem teszi gazdagabbá az embert, mint korábban volt. Így az átlagember bizalmatlan a filozófiával szemben, és azzal vádolja, hogy köveket ad kenyérért. De az igazi filozófia nem a problémák intellektuális megoldása; Platón szavaival élve, a filozófia a csoda születése, és az igazi filozófus az, aki elkezdi elgondolkodni az életen, nem pedig az, aki biztos abban, hogy megoldotta azt, ami megoldhatatlan. Mélységesen igaz, hogy amíg nem látjuk magunk körül az élet csodáját, amíg nem látjuk magunkat körülvevő egy olyan misztériummal, amely felhívást jelent a merész felfedezésre, addig még nem léptünk rá a filozófia útjára.

A még fel nem ébredt ember csak a tényeket ismeri, nem ismeri a misztériumokat, számára a dolgok magukért beszélnek; ott van a világ, és mi mást lehet még tudni? Ilyen az állati szemlélet; a szarvasmarha elméje számára a legelők lehetnek jók vagy rosszak, de a legelők nem szorulnak magyarázatra. Így a még fel nem ébredt ember megelégszik a létezés tényeivel - a környezet, az étel, a munka, a családja és a barátai olyanok, amilyenek, a sok tény körülötte, lehet kellemes vagy kellemetlen, de soha nem szorul magyarázatra. Ha az életében és a világában rejlő misztériumról beszélne neki, nem közvetítene értelmet számára; ő létezik, és létezésének ténye elegendő neki. Maga a halál és az élet egy időre okozhat neki szorongást vagy örömet, de még akkor sem vetnek fel kérdéseket; ismerősek és megszokottak. Éppen az élet megszokottsága az, ami elrejt a misztériumot az állati elme elől. Ami valóban csodálatra méltó lenne benne, százszor látva megszokottá válik, és már nem is sugallja az embernek a további magyarázat lehetőségét. Nem kapcsoltuk-e fel a lámpát annyiszor, hogy az elektromosság megmagyarázhatatlan csodája elvesz a cselekvés ismertségében, és a tény saját magyarázatává vált?

Volt idő, az emberiség gyermekkorában, amikor a primitív ember a misztériumok világában élt, sötét félelmek és ismeretlen rémségek között mozogva. De még ők is, bár érezték a rejtélyt, a világot úgy látták, mint egy álomban, és a rejtély megkérdőjelezésének lehetősége nem merült fel - a primitív ember túlságosan a természet része volt ahhoz, hogy megkérdőjelezze és kivizsgálja. Az értelem hajnalával a primitív ember misztériuma elveszett és a tényeken kívül semmi más nem maradt; az önelégültség magasztos tudatlanságában, amely sem önmagában, sem a világban nem kételkedik, az ember olyan rejtélyek között mozog, amelyeket, ha felismerne, rémületet keltenének a szívében. És ha időnként megpillantja az élet misztériumát, gyorsan siet, hogy leplezze, sőt tagadja, nehogy megzavarják intellektuális álmának kényelmét. Ahelyett, hogy megkockáztatná léte ismerős és kényelmes tényei felborulásának esélyét, inkább becsukja a szemét a megmagyarázhatatlan előtt, és máglyán égeti el azokat, akik kitartanak a látás és a kérdezés mellett.

A legtöbbünk számára azonban eljön az idő, amikor a katasztrófa és a szenvedés kizökkent minket a megszokott kerékvágásból, amikor a régi világunk a helyreállítás reménye nélkül elpusztul. Olyan, mintha az univerzum, amelyben néhány nappal azelőtt még a fel nem ébredt ember könnyed bizonyosságával mozogtunk, egyik napról a másikra eltűnt volna, és minden ismerős tárgy és esemény sötét és szörnyű rejtély lenne. Így érezné magát az utazó, aki álomtalan álomból ébredve azt tapasztalja, hogy egy halálos hulló mellett aludt, és boldog tudatlanságában nem is tudott annak közelségéről.

Az élet misztériumára való ráébredés forradalmi esemény; abban a régi világ megsemmisül, hogy egy új és jobb léphessen a helyére, és mindenre hatással legyen a változás. Mi magunk is titokzatos idegenek leszünk a saját szemünkben, és reszketve kérdezzük magunktól, kik vagyunk, honnan jöttünk, hová tartunk. Vajon mi vagyunk-e az a lény, akit a nevünkön szólítanak, akit korábban úgy gondoltunk,

hogy jól ismerünk? Vajon mi vagyunk az a forma, amelyet a tükörben látunk, testünk, a szüleink leszármazottja? Akkor ki az, aki érez és gondolkodik bennünk, aki akar és küzd, tervez és álmodik, aki képes irányítani ezt a fizikai testet, amelyet önmagunknak gondoltunk? Arra ébredünk, hogy rájövünk, soha sem ismertük önmagunkat, hogy úgy éltünk, mint egy vak álomban, szüntelenül tevékenykedve, amelyben nem volt egyetlen pillanatnyi önismeret sem.

A tudatunk **terra incognita** (ismeretlen terület); nem ismerjük a saját elménk működését. Mi történik, amikor gondolkodunk vagy érezünk, amikor erkölcsi küzdelem zajlik bennünk, amikor ihletet kapunk, amikor a szépségre reagálunk vagy feláldozzuk magunkat másokért? Olyan, mintha foglyok lennénk tudatunk hatalmas palotájában, és egy kicsi és csupasz szobába zárva élnénk, amelyen túl belső világunk számos helyisége húzódik, ahová soha nem jutunk be, de amelyekből számos titokzatos látogató - érzések, gondolatok, eszmék és sugallatok, vágyak és szenvedélyek jönnek-mennek át a börtönünkön, anélkül, hogy tudnánk, hogy honnan jönnek, vagy hová mennek. A tudatunkban csak eredményeket ismerünk, csak azt látjuk, ami felszínre emelkedett és láthatóvá vált; most kezdjük felismerni a misztérium hatalmas és felderítetlen világát, amely **mirabile dictu** (csodálatos módon) a saját belső életünk világa. Felfedezzük az élet csodáját.

Mindenütt ott van körülöttünk az élet csodája, semmi sem hétköznapi vagy ismerős, mindenben ott lüktet a titokzatos élet, amelyet felfedezhetünk. A kutató szent lelkesedése vezet bennünket, és úgy szeretnénk tudni, ahogy egy éhező ember élelemre vágyik, mert nem élhetünk, ha nem tudjuk meg; de tudni fogjuk, még ha az életünkbe kerül is. Így születünk filozófusnak.

AZ ÉLET MISZTÉRIUMA

Az élet misztériuma nem egy megoldandó probléma; hanem valósága megtapasztalás. Óvakodjunk attól az embertől, aki azt állítja, hogy megoldotta az élet problémáját, aki elmagyarázza annak összetettségét, és halálos logikával olyan rendszert épít fel, amelyben létezésünk minden tényét be lehet sorolni, és szépen el lehet raktározni. Őt a saját állítása ítéli el. Az a gyermek, aki csodát lát a környező világban, akinek a kagylók, amelyekkel a tengerparton játszik, lélegzetelállító izgalom és mámoros rácsodálkozás tárgyai, közelebb áll az isteni igazsághoz, mint az értelmiségi, aki megfosztaná a világot a maga misztériumától és kíméletlen boncolással büszkén mutatná be nekünk azok anatómiáját. Egy ideig talán kielégítheti a fejlődő embert, ha tudja, hogy a naplemente pompája nem más, mint a fénysugarak megtörése a nedves légkörben; aztán rájön, hogy talán elmagyarázta a módszert, de a misztériumot egyáltalán nem érintette.

A fiatalság bizonyosságából magához térő, önmagában soha nem kételkedő, felébredt ember visszatér a gyermekkor csodájához, és újra olyannak látja a világot, mint akkor, és amely az évek múlásával csak egyre mélyül rejtélyben és szépségben, de soha nem meríthető ki és nem magyarázható meg.

Számos rendszer állítja, hogy megmagyarázza az életet, de ezek ellentmondásosak előfeltételeikben, és emiatt következtetéseikben is. Lehet, hogy okosak és minden részletükben tökéletesen illeszkednek, de maga az élet mindig kikerüli őket. Ha lehetséges lenne az életet egy rendszerbe foglalni, az már nem az élet, hanem a halál lenne. Az élet állandóan változik, állandóan átalakul, mégis örökkévaló a maga állandó valóságában, és az a vágy, hogy megragadjuk és megőrizzük, hogy lássuk magunk előtt kiterítve, mint egy pillangót az üvegdobozban, arra van ítélve, hogy mindig csalódnunk kell. A teológiai és filozófiai rendszereink, igen, még a tudomány is, csak pillanatnyi felvillanásait adják a gyors mozgásnak; egy pillanatra megmutathatják nekünk dermedt mozdulatlanságban ezt a mozgást, de

magát a mozgást soha nem lehet beléjük foglalni. És annak ellenére, hogy az élet problémájának megoldására és logikus magyarázatára tett kísérlet kudarcra van ítélve, a vágy arra, hogy többet megértsünk, hogy megismerjük saját értelmünket és célunkat, annyira ellenállhatatlan, hogy még a kudarc gondolata sem tudja visszatartani.

Az igazságra való szomjúság szent törekvés; mint a víz, amely a tenger szintjének elérésére törekszik, és a mozgása véget nem érő, amíg a célját be nem teljesíti, a célját el nem éri. Egy ilyen alapvető vágy nem létezhet csak azért, hogy meghiúsuljon; az igazság iránti vágy létezése maga a beteljesülésének ígérete, és megjövendőli annak megvalósulását. Az alapvető ösztönök soha nem tévednek teljesen. Ha az ember számára nem lenne elérhető az igazság, akkor az igazság utáni vágya nem olyan lenne, mint egy égő nyugtalanság a szívében, mint a sas, amely mindig felfalja Prométheusz máját, de amely mindig újranő. Az, hogy az ember mindennekfelett vágyik az igazságra, és hogy hajlandó feláldozni önmagát, éveit, igen, az egész életét, hogy elérje, nem mutat mást, mint a vágy nemességét. De amikor a materializmus vakságában az igazságot birtokolni akarja, megragadni és megtartani, bezárni egy könyv lapjai közé, tárgyat készíteni abból, ami a dolgok szíve, akkor a törekvésének nemessége elvész és a tegnapi hőse a szájalom tárgyává válik, akire a nagy istenek csak együttérzően mosolyognak.

Bár az emberek újra és újra azt állíthatják, hogy megtalálták az igazságot és birtokba vették, az igazság maga érintetlen marad; az igazság az élet misztériuma, amelyet az ember keze soha nem érhet el. Az igazság soha nem ereszkedik le a mi tévedéseink világába, ezért annak, aki meg akarja ismerni, fel kell emelkednie a Valóság azon világába, ahol szemtől szembe láthatja, amint egy ideig számára élő igazsággá válik. De mindig az embernek kell felmásznia a Valóság hegyére; a Hegyi Látomás nem ereszkedik le a völgybe. Így lehetséges az ember számára, hogy megismerje az élet misztériumát; bár megoldani soha nem tudja, még kevésbé tudja egy intellektuális rendszerbe foglalni, bármennyire is logikus legyen az. Az élet nem logikus; a gondolati logika az ábécé, amelyet meg kell tanulnunk, ha beszélni akarjuk az élet nyelvét, ami az igazság. És mégsem lehet egyetlen érthető nyelven sem elmondani a látomást annak, aki még nem látta; mindenkinek magának kell végigjárnia a hegyoldalon felfelé vezető fárasztó ösvényt, és neki kell elérnie a csupasz és magányos csúcst, ahol a látomás egyedül látható. Bemutathatjuk az utat, elmondhatjuk az út közbeni nehézségeket, az elkerülendő veszélyeket és a leküzdendő akadályokat, de senki sem mesélheti el a végső misztériumot - mert azt meg kell tapasztalni.

Az élet misztériuma nem megoldandó probléma, hanem a megtapasztalendő valóság.

LÁTOMÁS A HEGYEN

Amint elkezdjük megkérdőjelezni a világot, hogy választ követeljünk a mindennapi létezésünkre, hosszú és veszélyes felfedező útra indulunk. Nem túl könnyedén tudjuk elhagyni ezeket az ismerős partokat; hacsak nem vagyunk hajlandók szenvedni a nehézségektől, fáradozni és kitartani, amikor minden elveszettnek tűnik, és tovább hajózni az ismeretlen világ felé, ahol akár a halál is várhat ránk, és talán jobb lett volna, ha otthon maradunk, és követjük a már bejáratott utakat. Mégis, ha merünk és kitartunk, micsoda dicsőség tárul elénk, milyen megálmódott örömök válnak a miénk! Minden eredményért fáradtsággal és nehézségekkel kell fizetni; ami könnyen jön és nekünk adatik, az soha nem az a kincs, amely tartós lesz.

Aki elhagyná az élet megszokott völgyét, hogy megmássza a távoli hegyet, annak ismeretlen veszélyekkel és folyamatos nehézségekkel kell fizetnie az eredményért. A barátai gúnyolódni fognak

rajta, amikor elhagyja ifjú korának faluját, a napsütést és az ismerős környezetet, az otthont és a tűzhelyet, ahol biztonságban van a világ veszélyeitől. Miért kell otthagynia mindazt, ami kedvesé teszi az életet, és a lehetetlen utáni felesleges próbálkozásokkal kockáztatni? Mert akiben megszületett a vágyakozás, nem veszi figyelembe a gúnyolódást; van benne valami, ami nem hagyja nyugodni, amíg el nem éri a célját. És mégis, ha egyszer elhagyta az emberek lakhelyét, és belépett a hegyek lábát borító sűrű és kusza erdőbe, kétségek merülhetnek fel benne, hogy helyesen cselekedett-e. Itt nincs ösvény, ami vezetné, nincs napfény, ami irányt mutatna neki; a sűrű növényzet mintha kizárná a világot, és fárasztó napokon át magának kell vágnia az utat.

Fokozatosan emelkedik felfelé, és eléri a magasabb lejtőket, ahol új és szörnyűbb veszélyek várnak rá - kopár sziklák és halálos szakadékok, hideg és szúrós szél, alattomos hómezők, amelyeknek sima felszíne alatt hasadékok rejtőznek a mélyben, amiken át kell kelnie. Léptei felverik a havat és a lavinák hirtelen halállal fenyegetnek, de ő mégis tovább mászik, a fagytól és az éhezéstől sem rettegve, mert messze előtte van a hegycsúcs, ahová el kell jutnia. Sokszor feladná a küzdelmet, és megadná magát a kimerítő fáradtságnak, de a belső hang újra és újra sürgetni kezdi, egy olyan hang, amely sikert ígér.

Aztán eljönnek az utolsó, félelmetes órák, amikor a tüdeje alig tudja belélegezni a ritka levegőt, és a továbbhaladás egyre lassabbá és fájdalmasabbá válik. A keze vérzik, ahol az éles szikla felsértette a húsát, minden lépése teher, és gyötrődve mászik fel az utolsó lejtőn, és amikor eléri a csúcst, lihegve és kimerülten roskad le.

De ahogy felemeli a fejét és körülnéz, egy új világ tárul a szeme elé. A távolban látja az erdőt, amelynek sötétségében küzdött, tévelyegve bolyongott, odébb pedig látja ifjúsága faluját, és még távolabb más falvakat és városokat. De ő maga most már mindennek az ura, elhagyta világát, hogy megtalálja a nagyobb Világot, lemondott az élet megszokott látnivalóiról, hogy megtalálja a látomást a hegytetőn. Elfelejtette már a megpróbáltatásait, elfelejtette a hosszú és fájdalmas küzdelmet; ennek az új világnak a fényében csak azt a boldogságot ismeri, amit a Látomás hoz azoknak, akik megszerzik. Ezentúl ez az ő világa, a hegycsúcs világa; ezentúl ez az ő inspirációja, a Hegyi Látomás. Aki látta, az soha többé nem lehet ugyanaz az ember, aki volt, mert a világ kitárul a lábai előtt, élet és halál győztesének ismeri fel magát, és bárhová megy, a szemei mindig ezt a Látomást látják.

Amikor újra leereszkedik, és visszatér a magaslatról a völgybe, ahol az emberek élnek, új öröm énekel a szívében, de magányosan jön, ami ezentúl még a zsúfolt városban is magányossá teszi. Mert ő olyan emberek között mozog, akik nem ismerik a hegycsúcs látomását, olyan emberek között, akiknek a látása nem ér messzebbre, mint a szomszéd utcája, és hogyan tudna beszélni nekik a kimondhatatlan dolgokról, amelyeket a hegycsúcs magányában és ragyogásában látott? Azok, akik ismerték, látják, hogy megváltozott emberként tért vissza, és egy öreg tengerészhez hasonlóan olyan tekintete van, ami elbizonytalanítja az embereket, és egy kis időre megállásra készíti őket sietős lépteikben. És ő, bárhol is találja magát, mindig a Látomást látja maga előtt, még az emberek életének csúfságában és nyomorúságában is, és az Öröm Dalát hallja énekelni fájdalmas kiáltásaikban, és bárhova is néz, azt a hegyen látott dicsőség világítja meg.

Fiatalkorának ismerős látnivalói most új és néha szörnyű színezetet kapnak. Semmi sem lehet hétköznapi vagy jelentéktelen annak, aki látta a hegyi látomást. Az élet misztériuma olyan, mint egy titkos belső Hang, amely új és csodálatos értelmet ad mindannak, ami körülveszi őt. Egyeseknek beszél a Látomásról, amelyet látott, a megtapasztalt szörnyű útról, amelyen járt, és talán ők is érzik a vágyakozást a hegycsúcs után, és otthagyják az életet, hogy teljesebb mértékben megtalálják azt. Bár

elmondhatja a tapasztalatait, elmesélheti a látomást, amit látott, de minden embernek, akihez beszél, magányosan kell elvégeznie "az egyedül repülést az Egyedülihez", és magának kell elnyernie a Látomást, amit szavakkal soha nem lehet elmondani.

Valójában, nem szabad könnyelműen venni a látszólag ismerős világ megkérdőjelezését és feltérképezését, mert ha egyszer elkezdük a felfedező utat, akkor már nincs visszaút abba az elégedett állapotba, amelyben nem volt kétség, sem kérdés. Nagyszerű, de szörnyű dolog, ha megszületik a kétely. Szörnyű, mert lerombolja a régi világot, és nagyszerű, mert utat nyit egy új és nemesebb világ felé.

MÁSODIK FEJEZET

A VALÓTLANBÓL A VALÓSÁGBA

Jaj! Jaj!

Elpusztítottad!

A gyönyörű világot!

Jaj! Jaj!

Elpusztítottad! Elpusztult!

Teremts! Teremts!

Építsd újra

félénk szívedben,

A gyönyörű világot!

Teremts! Teremts! Teremts! --- Goethe, Faust I.

A DUÁLIS UNIVERZUMUNK

Az élet leghétköznapibb dolgaiban rejlik a legmélyebb misztérium. Ha van valami, amiben biztosnak érezzük magunkat, amiről azt gondoljuk, hogy teljesen és tökéletesen ismerjük, akkor az a minket körülvevő világ, a mindennapi életünk világa. Tisztában vagyunk ezzel a szilárd és látható világgal körülöttünk, mert ez egy olyan valóságos világ számunkra, hogy örülségnek tűnik kétségbe vonni a valóságát. Láthatjuk és érezhetjük ezt a világot, felemelhetjük a nehéz és szilárd tárgyakat benne, fájdalmat okozhatnak megingathatatlan mozdulatlanóságuk miatt, és állandóan lenyűgözhet bennünket létezésünknek ez az alapvető ténye - hogy velünk szemben, tőlünk független ott van a fizikai világ, ami teljesen és tökéletesen valóságos, szilárd és kézzelfogható.

Magunkon belül tudatában vagyunk egy másik, számunkra ugyanolyan valóságos világnak, amelyet szintúgy elfogadunk létezésünk alapvető tényeként. De ez a tudatnak, az életnek, a tudatosságnak a világa, egy olyan világ, amelyet azzal az érzéssel társítunk, hogy „mi” vagyunk. Rendszerint azonban figyelmünk nem erre a belső világra irányul, és a legtöbbünk számára ez homályos és titokzatos terület marad, ahonnan gondolatok és érzések, vágyak és impulzusok, inspirációs felvillanások és hirtelen ötletek tűnnek fel, és olyan kényszerítő erővel lépnek be a mindennapi életünkbe, amelyet nem tagadhatunk meg. Ezeket a különös belső történéseket is tényként fogadjuk el, miközben még kevesebbet tudunk róluk, mint az „anyagi valóságok” szilárd világáról, amelyben annyira elmerülünk és lekötődünk. Így szembesülünk azzal a furcsa ténnyel - miszerint a saját tudatunk világa ismeretlen számunkra, még akkor is, ha ez a világ maga a mi saját valódi énünk, és hogy a külső világ, amelyről azt feltételezzük, hogy nem a saját énünk, meglehetősen ismerősnek és jól megszokottnak tűnik.

Ilyen tehát a mindennapi életünk alapvető struktúrája – a szilárd, kézzelfogható, anyagi világ kívül, és a tudatunk titokzatos birodalma belül, amelyek olyan kettősséget alkotnak, amelyben a legtöbben soha nem kételkedünk. Ebben a primitív dualizmusban éljük az életünket, és az észleléseinket, valamint a cselekedeteinket ezeknek a világoknak a kölcsönhatásaként tekintjük - a kívülről érkező benyomások a tudatunkban érzékeléseket alakítanak ki, amelyekből szándék és cselekvés keletkezik, hogy megváltoztassuk és befolyásoljuk a külső világot.

A kettősségnek, a külső és a belső világnak ez az érzése annyira ismerős számunkra, annyira beleivódik életünk minden pillanatába, hogy amikor kérdéseket teszünk fel az élet problémáival kapcsolatban, akkor ezekben a kérdésekben, mi mindig feltételezzük ezt a primitív kettősséget, mint olyan tény, amelynek nincs szüksége bizonyításra, **anélkül, hogy tudatában lennénk annak, hogy ezt feltételezzük.** Tudattalanul alapozzuk érvelésünket, sőt még elemzési és logikai módszereinket is erre az alapvető kettősségre, amit azért fogadunk el, mert soha nem gondolkodtunk rajta. Az igazság keresése során azonban teljesen mentesnek kell lennünk az előítéletektől és kíméletlenül őszintének kell lennünk, és soha nem szabad elfogadnunk egy tényt, bármennyire is dédelgetjük, és bármennyire is egyetemes elismerésnek örvend anélkül, hogy előbb meg ne kérdőjeleznénk a valóságát, még akkor is, ha ez a felvetés feleslegesnek tűnik. Csak így akadályozhatjuk meg, hogy tévedés kerüljön bele a kérdéseinkbe.

Vizsgáljuk meg tehát világegyetemünk két elemét, a tudat belső világát és a külső jelenségek világát, és nézzük meg, hogyan ismerhetjük meg őket. Ami a kettős univerzumunk tudatosság vagy élet oldalát illeti, nem lehet kétséges az a tény, hogy mi valami és valahogy vagyunk, ez minden tudásunk, minden tudatosságunk alapja. A „Cogito, ergo sum” („Gondolkodom, tehát vagyok”) még mindig minden vizsgálódásunk kiindulópontja, és már maga a „gondolkodom” szó is magában foglalja az „én vagyok” alapvető tényét.

A hétköznapi tudatosságban minden, amit ismerek, a belső életem, vagyis a valódi lényem szüntelen és folytonos változása; a tudatosságom, vagy tudatállapotom minden pillanatban más és más. Nem ismerek mást, csak ezeket a tudatállapotokat vagy tudatosságot; és semmi, sem eszme, sem tárgy, nem létezik számomra, hacsak én nem vagyok a tudatában, vagyis hacsak nem tudatosul a tudatomban.

Nehéz felismerni ezt az egyszerű tényt, hogy amikor azt mondjuk, hogy tudunk valamit, akár érzékelés útján, akár eszmeként, akkor valójában csak egy tudatállapotot ismerünk, amely valamilyen módon megfelel a tárgynak vagy az eszmének. A saját tudatunk világában élünk, mozgunk és létezzük, és ez

az egyetlen világ, amelyet közvetlenül ismerünk, és minden mást rajta keresztül ismerünk meg. Ez azt jelenti, hogy minden tudás onnan ered, hogy tudatosulást tapasztalunk a tudatunkban, és ebből származtatjuk valaminek a létezését, ami létrehozta azt a tudatosságot.

1. ábra - A világ és a köztem lévő kölcsönhatás

Ezért a világegyetemünk külső oldalához, a külvilághoz való viszonyunk nagyon különbözik a tudatosság oldalához való viszonyunktól; ez utóbbit közvetlenül ismerjük, mert ez a mi valódi lényünk, míg a másikat csak közvetetten, amennyiben lényünket módosítja az, amit „tudatosulásnak” nevezünk. Ezért, bár nem vonhatjuk kétségbe a tényt, hogy tudatában vagyunk a dolgoknak, és hogy a tudatosság módosulásait tapasztaljuk, gondosan meg kell vizsgálnunk a körülöttünk lévő objektív világegyetemre vonatkozó következtetéseinket, amelyek előidézik az észleléseket a tudatunkban. Az utóbbiak vitathatatlanok, az előbbieket csak következtetések, amelyeket helyesen vagy helytelenül vonunk le belőlük. Mégis, különös módon, tökéletesen biztosak vagyunk a körülöttünk lévő objektív világegyetemben, annak ellenére, hogy ez egy származtatott tudás, és kissé bizonytalannak érezzük magunkat a tudat világában; és a lábunk előtt lévő kő sokkal valóságosabb számunkra, mint a belső tudatunk. Még akkor is, ha csak a tudatunkban és a tudatunkon keresztül ismerjük ezt a követ.

AZ ÉRZÉKSZERVI ÉSZLELÉS MÓDJA

Mégis meg vagyunk győződve a minket körülvevő világ objektív valóságáról, „ahogyan látjuk”, és valójában elfelejtünk mindent a tudatunkról, mint közvetítőről önmagunk és az objektum között, és úgy tekintünk a tudatunkban lévő tudatosulásra, mint ami azonos magával a tárggyal. Így amikor

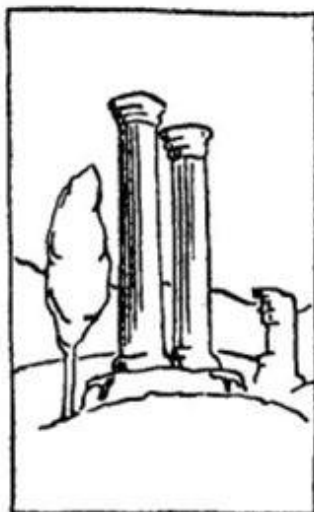
meglátunk egy zöld fát, egy pillanatig sem kételkedünk abban, hogy a fa ott áll, száz méterre tőlünk, pontosan úgy, ahogy mi látjuk, és nagy utat teszünk meg a filozófiai felismerésben, amikor **realizáljuk**, és nem csak hiszünk abban, hogy a fa, amelyet látunk, nem más, mint a fa által a tudatunkban keltett kép, és hogy a kettő semmiképpen sem azonos.

Az érzékszervi észlelés primitív és gondolkodás nélküli magyarázata azt feltételezi, hogy az érzékszervek révén a tudatunkban a minket körülvevő világ hű képe reprodukálódik oly módon, hogy a kép és a valóság pontosan megegyeznek (lásd az 1. képet). Ahhoz, hogy ezt a folyamatot még jobban megmagyarázzuk, hasonlíthatjuk egy fényképezőgép működéséhez, ahol a lencsén keresztül egy teljesen pontos és hű kép reprodukálódik az érzékeny filmen. A magyarázattal megelégedve visszasüllyedünk a körülöttünk lévő világ kétségek nélküli elfogadásába, örülve, hogy minden ilyen egyszerű, és soha nem sejtjük, hogy egyáltalán nem magyaráztunk meg semmit.

Hogy a kép hogyan jut el a tudatunkba az érzékelő idegek és az agyi anyag sötéttségén keresztül, az olyan kérdés, amely a primitív magyarázatban fel sem merül. És még akkor is, ha az érzékszervek hű képet adnak a minket körülvevő világról, ezt a képet ismét a tudatunknak kell érzékelnie, és e kép érzékelésével kapcsolatban pontosan ugyanazzal a nehézséggel kell szembenéznünk, mint magának a külső világnak az érzékelésével kapcsolatban. Csupán egy lépéssel eltoltuk a problémát, és az ezen nem gondolkodó elmék számára a probléma ilyen áthelyezése vagy újrafogalmazása általában teljesen elfogadható magyarázatként.

Az a kép azonban, amelyet az érzékek adnak nekünk a körülöttünk lévő világról, soha nem lehet hű kép; az érzékeink szelektívek, és a körülöttünk lévő világnak csak azokat az elemeit képesek értelmezni, amelyekre képesek reagálni. Így a hang és a fény esetében elég egy pillantást vetnünk a levegő és az éter rezgéseinek táblázatára, hogy felismerjük, milyen rendkívül szűkek azok a rezgéscsoportok, amelyekre a szem és a fül reagálnak. Az összes többi rezgéssel szemben gyakorlatilag érzéketlenek vagyunk, csak következtetés alapján ismerjük őket.

Nagyon hasznos gyakorlat, ha olyan tudatállapotba gondoljuk magunkat, ahol a körülöttünk lévő világ azon elemei, amelyekre érzékszerveink most reagálnak, nem léteznének, és a világképünk tartalmát olyan elemek adnák, amelyekre jelenlegi érzékszerveink nem reagálnak. Képzeljük el a két lény találkozását és a világról való tudásuk összehasonlítását, egy emberi lény az öt érzékszervünkkel és egy képzeletbeli lény a hiányzó érzékszerveinkkel. Mindkettő tudna a körülötte lévő világról, és mindkettő, hacsak nem filozófusok, egészen biztosak lennének abban, hogy a világot pontosan úgy érzékelik, ahogyan az ott van, odakint, és hogy mindent érzékelnek, amit belőle csak érzékelni lehet. Mégis a két világuk teljesen különböző lenne; ha egy pillanatra is érzékelnénk a másik lény világát, abban nem lenne semmi olyan, ami számunkra ismerős volna, vagy ami a mi világunk bármely vonására hasonlítana. És igen, a másik lény ugyanolyan joggal nevezhetné az ő világát a valódi világnak, mint ahogyan nekünk is jogunk lenne a miénket a valódi világnak nevezni. De a Valóság szempontjából senkinek sincs joga a saját világát valódi világnak nevezni; ez az ő világa semmi más, mint a valóság szelektív értelmezése.

A TUDATOM

A KÜLVILÁG

1. kép – Az érzékszervi észlelés primitív magyarázata
A tudatomban lévő kép a külső tárgyak másolata

Ennek az igazságnak a megértésével összeomlik az érzékszervi észlelésnek, mint a körülöttünk lévő világ hű másának a primitív magyarázata, és a világgépünk, amely távolról sem azonos a valóságos világgal, nem lesz más, mint a világ sajátos értelmezése; a mi világunk nem más, mint a világról alkotott sajátos változatunk.

Jó, ha mélyen elgondolkodunk érzékszerveink szelektivitásának ezen egyszerű tényén, és alaposan megismerkedünk azzal a gondolattal, hogy amit magunk körül látunk, az egyáltalán nem a világ, hanem annak a világnak a sajátos értelmezése, amelyet mi, emberi lények, az öt érzékszervünk természetéből adódóan alkotunk. Nem elég intellektuálisan egyetérteni ezzel, és azt mondani, hogy az érv világos, és hogy igaznak ismerjük el; a filozófiának megtapasztalásnak kell lennie, és ha valamit is érni akar, akkor az általunk felismert igazságnak a tudatunk részévé kell válnia. Veszületett babonánk, hogy az a világ, amit látunk. Ez olyan mélyen beleivódott a természetünkbe, hogy újra és újra fel fog támadni, és elhitei velünk, hogy a világról alkotott képünk a valóság világa. Primitív illúzióinkat durván le kell rázni, mielőtt szélesebb körű tudás születhetne.

Még ha érzékszerveink szelektívek is, és csak a körülöttünk lévő világ bizonyos jellemzőit értelmezik, akkor is hajlamosak lehetünk azt mondani, hogy amennyiben értelmezik ezt a világot, akkor azt hűen értelmezik, és hogy a színek, amelyeket látunk, vagy a hangok, amelyeket hallunk, ott vannak körülöttünk, pontosan úgy, ahogy mi érzékeljük őket. Az érzékszervi észlelés fiziológiájának felületes tanulmányozása is elegendő azonban ahhoz, hogy az érzékszervi-realizmusnak ezt az utolsó bástyáját is lebontsuk. Mivel a probléma minden érzékszervünk esetében ugyanaz, így a szemet és a hozzá kapcsolódó látásérzékelést tekinthetjük az érzékszervi észlelés általános elvei reprezentánsának.

A szemet érő fény-rezgések a lencsén keresztül fókuszálódnak, és a szemgolyó mögötti retinára hatnak, szerkezeti és kémiai változásokat okozva benne. Ha a látás folyamatának ebben a szakaszában, úgymond, megcsapolnánk az idegvezetékét, akkor nem találnánk még a nyomát sem annak, ami később a zöld fa érzékelésévé válik; csak strukturális és kémiai változásokat találunk a retina felső rétegét képező pálcikákban és csapokban. Rendkívül fontos felismerni, hogy a külső világból a testbe

eddig közvetített tudás ezekben a kémiai és szerkezeti változásokban rejlik, amelyek viszont hatással vannak a látóidegre, amelyen keresztül az üzenet eljut az agy azon területére, amely a látás érzékelésének felel meg. Még mindig nincs szó kék égről vagy zöld fáról; csak abban reménykedhetünk, hogy megtalálhatjuk az agyban, ha megcsapoljuk az idegvezetékot a folyamat ezen szakaszában, azt a változást az agyi anyag részecskéiben, amelyet a látóideg mentén közvetített üzenet befolyásol.

Aztán hirtelen mi, az élő egyén, tudatába kerülünk a zöld fának, vagy, ahogy kifejezzük, „látjuk” a zöld fát. (2. kép.) Ez az utolsó szakasz az érzékszervi észlelés nagy rejtélye, és sem a fiziológia, sem a pszichológia nem tudta még áthidalni számunkra azt a szakadékot, amely az agyban észlelhető utolsó változás és a tárgy szín- és formavilágának tudatosulása között tátong.

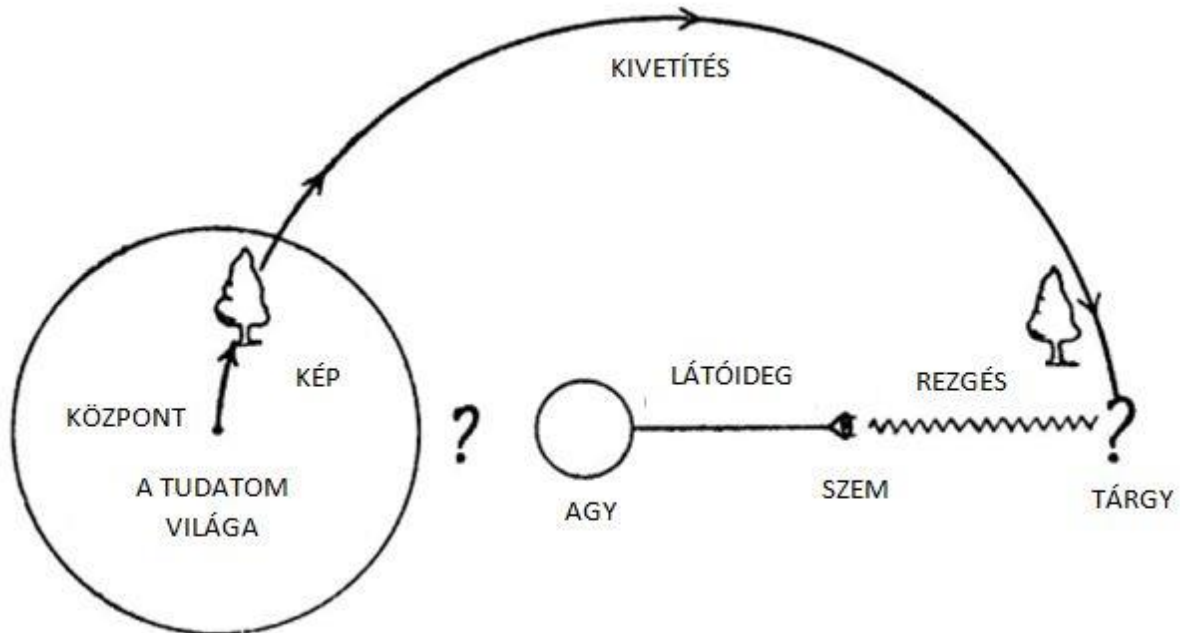
Még a fiziológiai folyamat végső szakaszában, az agyi anyag változásában sincs szó semmiféle színről, alakról vagy formáról, csak az optikai apparátus szerkezeti és kémiai változásáról. Csak amikor mi, az élőlény, a saját tudatunkban értelmezzük ezt a végső szakaszt, akkor van a zöld fa, a fény és a színek egész világa körülöttünk. De nincs zöld fa, amíg el nem érvényesül ez a tudatosulási szakasz; és kétségtelenül van valami ismeretlen valóság, amelyre az érzékszerveink reagálnak és valahogy a tudatunkban a zöld fa tudatosulását hozzák létre, és minden egyes alkalommal elő fogják állítani, amikor a tudatunk reagál, és ezt a tudatosulást fogja létrehozni, de semmi sem mutatja, hogy ez az ismeretlen valóság bármilyen módon hasonlítana egy zöld fára. Amennyire tudjuk, lehet, hogy ez egy matematikai pont, amely önmagában rendelkezik bizonyos tulajdonságokkal, amelyekre az emberi tudat reagál, és ott létrehozza azokat a különböző tulajdonságokat, amelyek a zöld fa képét alkotják, ahogyan mi látjuk. Mi azonban a tudatunkban létrehozott képpel helyettesítjük az ismeretlen valóságot azáltal, hogy azt hisszük, a zöld fát érzékeljük, amely csak a tudatunkban előállított kép, vagyis azt hisszük, hogy objektív valóságként érzékeljük azt, amit képként vetítünk ki a tudatunk világában. Az ismeretlen valóság meztelenségét mintegy felöltöztetjük a tudatunkban előállított képpel.

Ugyanazok a tények, amelyek a látás érzékére igazak, érvényesek bármelyik érzékszervünkön keresztül történő érzékelésünkre; így nem a hallásról van szó, hanem a tudatunkról, nem az ízről vagy az illatról, hanem a tudatunkról, nem a keményről vagy a lágyról, a nehézről vagy a könnyűről, hanem a tudatunkról; teljes világképünk egy olyan kép, amely a tudatunkban keletkezik valamilyen ismeretlen valóság által a tudatra gyakorolt hatás miatt.

A TESTÜNK IS RÉSZE A VILÁGKÉPÜNKNEK

Az érzékszervi észlelés fiziológiájának tanulmányozásából világosan kiderül, hogy a külső valóságokról vagy a dolgokról önmagukban csak az általuk a tudatunk világában létrehozott képeket ismerjük. De különös módon még ott is, ahol ezt felismerjük és megértjük, gyakran tapasztaljuk, hogy magát a fizikai testet és az ismeretlen külső tárgyakból abba érkező rezgéseket úgy kezeljük, mintha azok nem képmások lennének a tudatunkban, hanem mintha róluk mindent tudnánk. De honnan tudunk bármilyen rezgés létezéséről? Az érzékszervi észlelés által, amelyet olyan tudományos műszerek segítenek, amelyek segítségével vagy magát a rezgést, vagy a rezgés által keltett hatást láthatjuk, megmutatva annak természetét. De bizony ez ismét érzékszervi észlelés, és a szembe jutó rezgés, magának a szemnek, a retinának és a benne keletkező változásoknak, a látóidegnek és magának az agynak az észlelése pontosan ugyanúgy történik, mint ahogy e titokzatos külső világhoz tartozó bármely tárgy észlelése. Mindezek: a rezgés, a szem, a retina, az ideg és az agy, ahhoz az ismeretlen világhoz tartoznak, amely bennünk képeket hoz létre. Hogy a kép egy zöld fa, egy látóideg vagy az agyban lévő szürke anyag képe, nem számít, a képnek az ismeretlen valósághoz való viszonya

mindegyiknél ugyanaz. A szemet, a látóideget, az agyat és általában a fizikai testünket nem szabad kiemelni ebből a bennünket körülvevő világból; ezek egytől egyig az ismeretlen valóságnak ahhoz a kinti világához tartoznak, ami a tudatunkban azt a képet hozza létre, amelyet világnak nevezünk, de amely csak a mi világképünk.

2. kép – Az érzékszervi észlelés fiziológiája

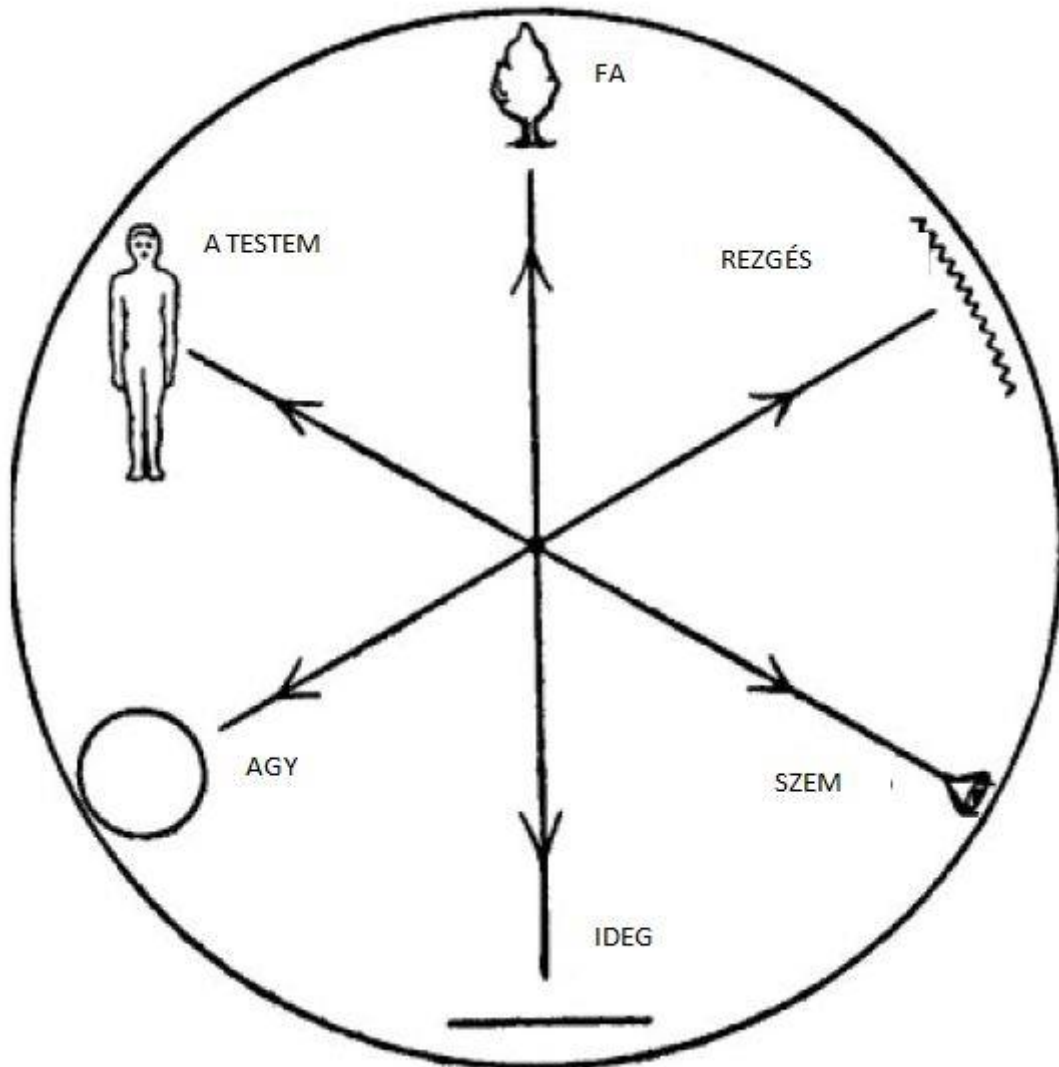
Az agy és a tudat közötti szakadék bemutatása, valamint a kép kivetítése ismeretlen tárgyra.

A sajátos viszony, amelyben saját testünkkel állunk, a vele való bensőséges kapcsolat, amely a külvilág egyetlen más tárgyával szemben sem áll fenn, azt érezteti velünk, hogy mindent tudunk a testünk valóságáról, még akkor is, ha más egyéb dolgok tele vannak rejtélyekkel. Olyan belső érzésünk van a testünkkel kapcsolatban, amellyel egy kő vagy egy fa vonatkozásában nem rendelkezünk, és a testünk úgy jelenik meg számunkra, mint önmagunk része, és elfelejtjük, hogy ugyanúgy része ennek a külső világnak, mint a fa vagy a kő, és hogy a testünk érzékelése, mint látható és kézzelfogható tárgy, ugyanúgy történik, mint a fa vagy a kő érzékelése. Még a testünkkel kapcsolatos belső érzésünk is csak az érzékszervi érzékelés egy változata, amely csak a testünk számára létezik. Ez is csak egy ismeretlen valóság által a tudatunkban létrehozott tudatosulás, és vele kapcsolatban is ugyanaz a misztérium áll fenn, mint a külső világ bármely más tárgyának érzékelésével kapcsolatban.

Ez azt jelenti, hogy némileg felül kell vizsgálnunk az érzékelés folyamatáról alkotott elképzelésünket. Ebben a külső tárgyat ismeretlennek véltük, de az általa kibocsátott rezgést, ami elérte a szemet, valamint az idegeket és az agyat, amelyekre ez a rezgés hatott, mind ismert és megszokott tényként fogadtuk el, és soha nem kételkedtünk abban, hogy objektív valóságként léteznek ott, pontosan úgy, ahogyan mi érzékeljük őket. A fizikai testnek, mint kívül létező, független valóságnak ez a készséges feltételezése okozta a szakadékot az agyban végbement utolsó változás és a tudatunkban megjelenő kép között. Ez a szakadék eltűnik, amikor felismerjük, hogy a fizikai testünk is, ahogyan mi ismerjük alakjában és színeiben, minden tulajdonságával együtt, szintén egy ismeretlen valóság által a

tudatunkban létrehozott kép. Így a helyzet a 3. képen válik láthatóvá, ahol a fa, a rezgés, a szem, a retina, a látóideg, az agy és általában a fizikai test egyformán, a tudatunk világában keletkező képek.

A MI VILÁGUNK ÉS A VILÁG

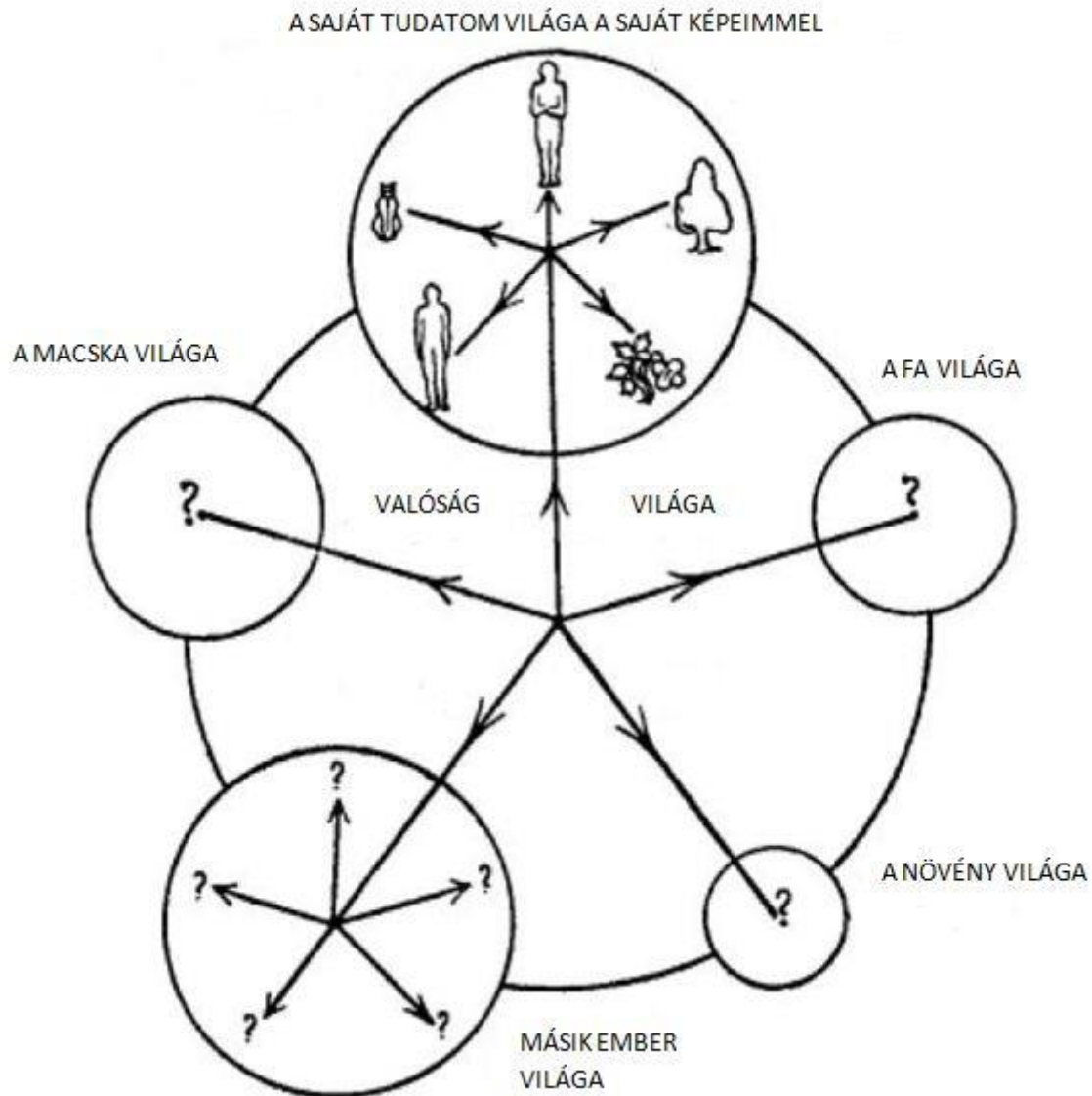

3. kép – A tudatom világa

A testem és annak szervei is, csak képek a tudatomban.

Soha nincs olyan igazság, amely ne hordozná magában a félreértés lehetőségét. Így igaz, hogy a világ, amelyet "látunk magunk körül", egy kép, amely a tudatunkban keletkezik, és amellyel később úgy foglalkozunk, mintha objektív valóság lenne, amely a tudatunktól függetlenül létezik. De voltak olyanok is, akik megpillantva ezt az igazságot, azt a következtetést vonták le, hogy ezért a saját tudatukon kívül semmi sem valóságos, és hogy a tudatukban megjelenő világ-kép valamilyen módon a saját teremtményük, sőt, hogy egy saját maguk által teremtett világban élnek. Ez a tévhit, az úgynevezett szolipszizmus (a solus, egyedül és az ipse, én szóból, ami azt a szemléletet jelenti, amely csak a saját tudatokat ismeri el valóságosnak) nyilvánvalóan abszurd. Ha igaz lenne, hogy ez az engem körülvevő világ a saját spontán teremtmésem, akkor képesnek kellene lennem arra, hogy ezt a teremtést tetszés szerint változtassam, és ha egy fa, egy kő vagy bármelyik embertársam nem tetszene nekem, képesnek

kellene lennem arra, hogy egy olyan akarati erőfeszítéssel megszüntessem őket, amely valójában a létezésüket szünteti meg. A szolipszistának igaza van abban, hogy amit a legtöbb ember az őt körülvevő objektív valóságnak gondol, az valójában az ő világgépük, de kihagyja a második és nagyobb igazságot, nevezetesen - hogy ezt a világgépet a tudatunkban egy ismeretlen valóságnak, a Valóság világának vagy a dolgok világának önmagában az erre a tudatra gyakorolt hatása hozza létre.

4. kép – A Valóság világának viszonya a tudat-világokhoz.

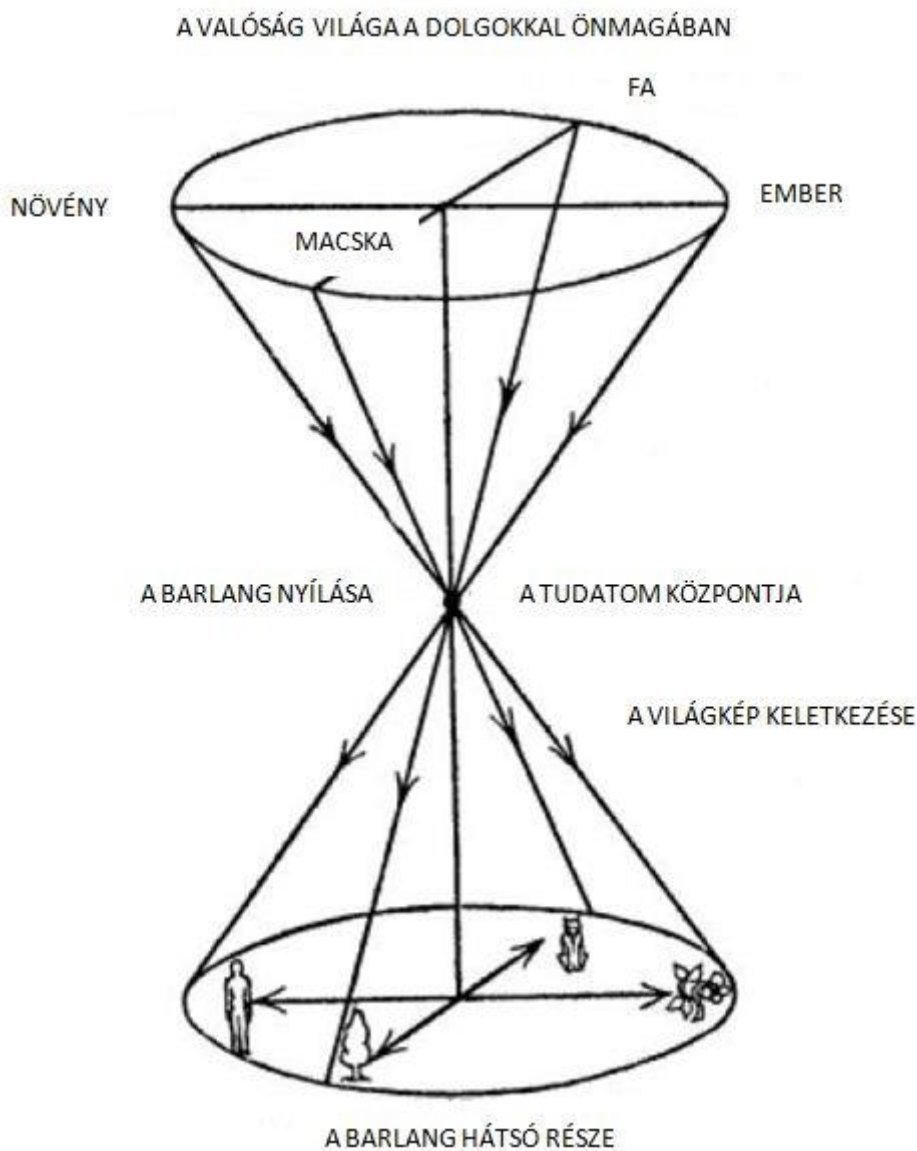
Csak a tudatomban megjelenő képeket ismerem.

Tökéletesen igaz, hogy amit objektív világnak tekintek, az csak a tudatomban kialakult világgép, de az is igaz, hogy ennek a világgépnek a jellegét a dolgok természete határozza meg; ez az én értelmezésem róluk, részleges és tökéletlen, de nem tartalmaz semmi olyat, amit ne határozná meg elvileg vagy lényegében a dolog önmagában. A világgépemben megjelenő minden jelenség szorosan és folyamatosan kapcsolódik a Valóság világának egy nagyon is valóságos dologához vagy eseményéhez, és az a tény, hogy egy adott pillanatban megszűnök a tudatomban világgépet létrehozni róla, egy pillanatig sem befolyásolja a Valóság világában fennálló viszonyokat.

A 3. képen bemutattuk mindannak a felfogását, ami tudatunkban képként vesz körül bennünket; most egy lépéssel tovább kell mennünk, és fel kell ismernünk, hogy létezik a Valóság világa, amely a tudatomon keresztül hozza létre a különböző képeket benne. A 4. képen tudatunk világa a maga sokféle képével, a Világhoz való viszonyával látható. A kisebb körök a középpontból kiinduló sugarak végén a különböző teremtmények tudatvilágát jelképezik, amelyek a fejlődési szintjüknek megfelelően többé-kevésbé korlátozottak. E tudatvilágok mindegyikében egy-egy világképet a dolgok önmagukban való hatása hoz létre az adott tudatra; minden teremtmény csak a saját világképét ismeri.

Amikor tehát a Valóság e világában egy esemény történik, minden egyes érintett teremtmény tudatában létrejön egy tudatosság vagy kép, amellyel az eseményt úgy "látjuk", ahogyan azt mi "látjuk".

Ezt nem szabad félreértenünk. Amikor veszek egy könyvet, és a földre dobom, csak egy esemény történik, és ez az esemény a Valóság világában történik. Nincs semmi irreális ebben az eseményben; ez az esemény teljes egészében és alapvetően valóságos. De az eseményről való tudomásom, az a mód, ahogyan az a világképemben megjelenik, az én értelmezésem a valós eseményről, és ez az értelmezés csak viszonylagosan valós, számomra valós, de önmagában nem valós. Amikor tehát a világképemben tudatában vagyok annak, hogy a kezem megragadja a könyvet és a földre ejti, akkor valójában az történik, hogy a Valóság világában kölcsönhatás történik aközött, ami én vagyok ebben a világban, ami a testem és következésképpen a kezem ebben a világban, és ami a könyv és a föld ebben a világban, és ez a kölcsönhatás vagy esemény az egyetlen és valódi esemény, ami megtörténik. Ami a világképemben megjelenik, az az én változatom róla, amely változatban az esemény egysége időbeli és térbeli mértékek és minőségek sokaságára bomlik. Ezután az eseményről való tudomásomat külsőleg kivetítem, és ez a kivetített kép lesz számomra maga az esemény. A valótlanság vagy illúzió soha nem az eseményben vagy a dologban önmagában rejlik, még csak nem is az én értelmezésemben, ami számomra eléggé igaz, hanem abban, hogy értelmezésemet önmagának a dolognak tekintem, és azt egy abszolút és független valóság rangjára emelem. Ismét a 4. képre utalva láthatjuk, hogy egy minden teremtményt érintő esemény hogyan hozhat létre különböző változatot vagy képet mindegyikük tudatában, bár maga az esemény egy és ugyanaz marad. Valójában, bár a Valóság világa szükségszerűen ugyanaz minden lény számára, e világ értelmezésének mindig különbözőnek kell lennie mindegyikük számára.

5. kép – A világgép keletkezése a tudatközponon keresztül.

A közponon keresztül juthatunk el a Valóság Világába.

A kép leírása. A tetején van a „Valóság világa a dolgokkal önmagában”, amelyek a tudatomra hatnak. A tudat központja megegyezik a barlang nyílásával (Platón alapján). Ezen a kis lyukon keresztül (a tudatosság, a barlang nyílása) a barlang hátulján képződik a világgép. Mivel a barlang nyílása megegyezik a tudat központjával, a barlangból csak ezen a közponon keresztül lehet kilépni.

A valós világ és a tudatunk viszonyát, valamint a tudatunkban keletkező képet az 5. kép ismét bemutatja, de csak egy bizonyos tudatra vonatkozóan. A képen azt látjuk, ahogy a dolgok önmagukban a Valóság világában léteznek, és onnan hogyan hatnak tudatközpontunkra, és azon keresztül hogyan vetülnek ki képként a tudat világába, így alakítva ki a világgépünket. Világos, hogy a tudatunkon keresztül minden dolog úgymond kivetül; de ahelyett, hogy tudatában lennénk annak, hogy belülről hatnak ránk, az általunk létrehozott képet bámuljuk, és csodálkozunk, hogyan hat ránk kívülről. Végzetes szokásunkká vált tehát, hogy kívül nézzük a tudatunkban létrehozott képeket, és teljesen elfelejtjük, hogy azokat a Valós világ dolgainak a tudatunkra gyakorolt hatása vetíti oda. Így csak a saját

világunkkal vagyunk tisztában, és mint Platón barlangjának foglyai, annyira megszoktuk, hogy a barlangunk hátsó falát bámuljuk, és az ott mozgó árnyékokat látjuk, hogy elfelejtjük, sőt tagadjuk annak lehetőségét, hogy megforduljunk, és megismerjük az árnyékokat vetítő Valóságot.

Platón a Köztársaság című művében használja ezt a képet, amelyben az embereket egy barlangban élő rabokhoz hasonlítja, akiket úgy kötöznek meg, hogy csak a barlang hátulját látják, a barlang nyílását nem. Mögöttük az élet menete halad el, különböző lények haladnak el, és különböző események zajlanak. A foglyok mindezt nem látják, de látják a barlang hátuljára vetülő árnyékokat. Ezek az árnyékok a foglyok számára a valóságot jelentik, hiszen ez nekik a világ, és mivel soha semmi mást nem láttak, eszükbe sem jut, hogy létezhet egy másik világ. A különböző árnyékokat talán már név szerint is megismerik, sőt, a rendszeresen visszatérő árnyékok megfigyeléséből bizonyos ismereteket is felhalmoznak. De mindvégig, bár tudásuknak és megfigyeléseiknek szükségszerűen kell, hogy legyen bizonyos kapcsolata a kinti valósággal, ők csak az árnyékokkal és nem valódi dolgokkal foglalkoznak.

Időről időre egy-egy fogoly készletét érez arra, hogy kiszabadítsa magát köteleiből, és felfedezze a barlang másik oldalát. Ha ez sikerül neki, rájön a nagy titokra; hogy ott, a barlang száján kívül a valóság csodálatos világa, a káprázatos fény és szépség világa van, és amit eddig a barlang hátsó falán látott, azok egyáltalán nem is valóságos dolgok voltak, hanem csak árnyékok. Kezdetben a valóságos világ fényéhez nem szokott szemei mintha elvakultak volna; mindenütt csak a fényt érzékeli. De fokozatosan, ahogy kezd hozzászokni ehhez az új világhoz, megtanulja megkülönböztetni annak lényeit és tárgyait, színeit és formáit, és megismeri ezt a világot a maga gazdag változatosságában. Nem tudjuk elképzelni, hogy az egykori fogoly, felbuzdulva az általa tett csodálatos felfedezésen, hogyan megy vissza azokhoz, akik még mindig a barlangban raboskodnak, és mesél-e nekik, tele örömmel, a kint talált dicsőséges világról? Bár ők csak kinevetnék és őrültnek neveznék; mivel úgy tudják, hogy az egyetlen világ az a világ, amelyet a barlang hátulján látnak, és hogy azok, akik más világokat fedeznek fel, és az ő világukat árnyékvilágnak nevezik, csak álmodozók.

A mi életünk is olyan, mint a barlangban raboskodó foglyoké; mi is csak a barlang hátsó részét látjuk, saját tudatunk falát, amelyen az árnyékok, a Valóság által vetített képek táncolnak, de magát a Valóságot nem látjuk. Olyan jól megismertük ezeknek az árnyékoknak a játékát, hogy képesek voltunk egy egész tudományt felépíteni róluk. Ez a tudomány annyiban helyes, amennyiben az árnyékok létfontosságú kapcsolatban állnak az őket vetítő valósággal, de mindig arra van ítélve, hogy misztériumokkal találja magát szemben, amelyeket az árnyékok világában soha nem lehet megfejtetni, hacsak néhányan, akik látták a Valóságos világot, nem visznek be szélesebb körű ismereteket ezekbe a tudományokba. Mi azonban türelmetlenek vagyunk és hitetlenkedünk, ha valaki azt akarja mondani, hogy a világ, amelyre nézünk, nem a Valóságos világ, hanem csak a mi világképünk. Pedig közöttünk sem hiányoznak a bizonyítékok olyan emberektől, akik az idők folyamán megtalálták a szabadságot rabságukból, akik legyőzték az illúziót, és felfedezték a Valóságnak azt a világát, amelynek ez a mi világunk csak árnyéka vagy képe, amelyet tudatunk barlangjába vetítünk.

ILLÚZIÓ ÉS VALÓSÁG

Óvatosnak kell lennünk azonban azzal, hogy ezt a mi világunkat illúzióként jellemezzük, sőt, a hiányos kijelentés és az azt követő félreértés veszélye olyan nagy, hogy aligha tűnik lehetségesnek a kapcsolatot úgy megfogalmazni, ahogyan az valójában van.

Amikor azt mondjuk, hogy "ez a világ körülöttünk nem valóságos, illúzió", akkor félrevezető kijelentést teszünk; amikor azt mondjuk, hogy "ez a világ valóságos, nem illúzió", akkor még félrevezetőbbek vagyunk. Mégis, ha úgy gondolnánk erre a világra, mint a valóságos és a valótlan különös keverékére, akkor ez a gondolat lenne a legmegtévesztőbb mind közül.

Először is, maga a világ valóságos; egy székben vagy egy asztalban, egy fában vagy egy kőben, mindabban, amit fizikai világnak nevezünk, nincs semmi irreális. Gyakori hiba, hogy a fizikai világot irreálisnak vagy kevésbé valóságosnak, valamilyen mentális vagy szellemi világot pedig valóságosabbnak minősítünk. A fizikai világ önmagában, a szék és az asztal önmagában, a kő vagy a fa önmagában, egytől egyig olyan valóságos, mint amilyen én magam vagyok. De amit én általában asztalnak, széknek, kőnek vagy fának nevezek, az az a kép, amelyet a Valóság világában létező asztal, szék, kő vagy fa a tudatomban keltett. Ezek a képek csak relatíve valóságosak, vagyis csak számomra valóságosak, a dolgok sajátos értelmezését, a barlangomban vetett árnyékot jelentik számomra. Az illúzió akkor lép be, amikor ezt a képet a tudatomban külső valóságként kezdem el szemlélni, és azonosítom a dologgal önmagában. Ekkor a dologról alkotott képemet szemlélve azt hiszem, hogy önmagában a dologgal van dolgom. Ez az illúzió tehát nem magában a dologban van, sem a dolog által a tudatomban létrehozott képben, hanem, hogy az én a tudatomban lévő képet úgy fogom fel, mint a dolgot önmagában; mint a tudatomtól függetlenül létező tárgyat.

Ilyen tehát a Valós világ és a mi világunk felépítése és viszonya. Létezik a Valóság világa, amelyet a későbbiekben a megkülönböztetés érdekében különféle 'világokra' lehet felosztani, de ez lényegében egy világ, az egyetlen világ, és bármilyen felosztást is használunk benne, azt nem e Valóságos világ címkéi jelölik, hanem saját asszociációink és viszonylagos álláspontunk. Ez az egy világ a Világ, és a dolgok olyanok benne, amilyenek valójában. Ez a világ az Élet vagy az Igazság, vagy bármi más, amit a végső Valóságnak nevezhetünk; ez a világ az Abszolútum, mert ott van minden, ami van, volt, vagy lesz. Ebben a világban kölcsönhatás van a különböző teremtmények és tárgyak között, és e kölcsönhatás eredményeként minden teremtmény tudatában tudatossá válik egy világkép, a valóság által vetett árnyék. Mivel azonban ez az árnyjáték minden, amit általában a valóságos világról tudunk, ezért azonosítjuk azt a valóságos világgal, és úgy tekintünk rá, mint a tudatunktól független, rajtunk kívül álló valóságra. Ez a nagy illúzió.

A világképünk tehát a valóság értelmezésének módja. Az anyagi tárgyak sokféle tulajdonsága, távolságaik és méreteik a térben és változásuk az időben, mindez a mi értelmezésünkhöz, a mi képünkhöz tartozik. A fa a Valóság világában nem ötven láb magas, levelei nem zöldek és simák, törzse nem érdes tapintású és kemény, és a súlya nem nyom annyi száz kilót. Mindezek a tulajdonságok a fa önmagában való értelmezését jelentik számomra, és a világképem elemei. A fa önmagában, ahogyan a Valóság világában létezik, matematikai pontként képzelhető el, de van benne valami, ami minden egyes alkalommal, amikor érzékelem, a hang, a tapintás, a súly és a tér méreteinek egy bizonyos csoportját hozza létre a világképemben, bizonyos időbeli változással vagy növekedéssel együtt. Az én sajátos emberi alkatom okozza, hogy éppen ilyen képet produkálok; és ugyanaz a fa önmagában

kétségtelenül más képet produkál más teremtményekben, amelyeknek a létezéséről talán nem is tudok.

Az alapvető illúzió miatt, amitől a világgépet független valóságnak tekintem, úgy nézek a fáról alkotott képre, mintha az maga a fa lenne. Emellett a teret és az időt, valamint az érzékszervi minőségek gazdag változatosságát független, rajtam kívül létező valóságoknak tételezem fel, és az eseményeket úgy képzelem, hogy azok keretein belül történnek. Miután ily módon tárgyiasítottam és elválasztottam a tudatomtól azt, ami elválaszthatatlanul része annak, olyan problémákkal találom magam szemben, amelyeket egyetlen mester-elme sem tud megoldani, mivel ezek egytől egyig téves problémák, amelyeket kezdettől fogva az illúzió okoz. Ezért szükséges a filozófia tanulmányozásához a világgépünk önmagunkhoz és a Valóság világhoz való viszonyának világos megértése, sőt megtapasztalása. Ha ez nem válik számunkra a kezdettől fogva teljesen világossá, és nem válik a tudatunk részévé, akkor minden további lépésnél tévútra fogunk jutni. Filozófiánknak azonban többnek kell lennie pusztán értelmi megértésnél, minden igazságnak, amelyhez eljutunk, a tudatunkban tapasztalattá kell válnia; csak így lehet a filozófia létfontosságú és valódi értéket képviselő az emberi életben.

A VALÓSÁGOS VILÁG MEGTAPASZTALÁSA

Ha igaz, hogy a világgépünk valóban egy olyan kép, amelyet egy túlvilági valóság hoz létre tudatunk barlangjában, akkor nyilvánvalóan az az első feladatunk, hogy ne csupán gondolatban, hanem a valóságban is megtaláljuk a Valóság világába vezető utat. Éppen ez a pont az, ahol oly sok filozófia elbukik; mert úgy tűnik, megelégszik azzal, hogy kifejtette a tanítását, és nem érzi annak szükségességét, hogy a tanítása valósággá és tapasztalattá váljon. Gyakran az ilyen filozófiai tanok csak egy intellektuális struktúrát alkotnak, amely idegen az élettől, és nem a saját tudatunkban szerzett tapasztalat eredménye. Pedig az ilyen tapasztalatnak nemcsak minden filozófiai állítás alapját kellene képeznie, hanem minden tan végső próbájának is kellene lennie.

Ha még egyszer ránézünk az 5. képre, és megnézzük, hogyan vetül ki a világgépünk a tudatunkban, akkor láthatjuk az utat, amelyen haladnunk kell; el kell szakadnunk a saját tudatunk csábító képeitől, és a központ felé kell fordulnunk, amelyen keresztül a világgépünk előállítására zajlik - a tudatunk mélysége felé. Kezdetben ez lesz a legnehezebb rész - egy időre elhagyni világgépünket, lemondani az idő és a tér és az érzékszervi minőségek végtelen változatosságának vidám látványáról. Mindezekről le kell mondanunk, le kell mondanunk a látásról és hallásról, tapintásról, ízlelésről és szaglásról, le kell mondanunk mindarról, ami jelenség, látszat, kép: erről az egész külső világról. De még ez sem elég. Hármass világgépünk van. Van az, amit fizikai világnak nevezünk, van az érzelmeink világa és van a gondolatok világa. Legtöbbünknek még nem alakult ki az éber tudatossága vagy öntudata az érzelmeink világában és a gondolatok világában, de ezek ugyanolyan kevésbé külső világok, mint az, amit a fizikai világnak nevezünk. A gondolatátvitel egyszerű kísérletében magunk is kipróbálhatjuk a gondolatkép viszonylagos objektivitását; egy erős érzelm átadásában egyik személytől a másiknak, amit gyakran tapasztalunk ott, ahol emberek tömegei gyűlnek össze, láthatjuk, hogy az érzelm nem az a homályos belső dolog, aminek gyakran gondoljuk, hanem objektíven valóságos. Így nemcsak a fizikai világról kell lemondanunk, annak érzékszervi minőségével együtt, hanem érzelmeink és gondolataink zsúfolt világáról is - egy időre fel kell hagynunk azzal, hogy bármilyen érzelm megmozgasson bennünket, vagy bármilyen gondolat módosítsa a tudatunkat. Bármilyen nehéz is a fizikai világgépünkről való lemondás,

az érzelmeink és gondolataink világától való visszavonulás még nehezebb, és rendszeres és ismételt próbálkozásokat igényel, amelyek néha évekig tartanak, amíg sikerrel járnak.

Akkor tegyük azt, amit rohanó civilizációinkban oly kevesen tesznek meg - legyünk egyedül és hallgassunk. Lazítsunk el minden erőfeszítést, és mondjunk le minden kívülről hozzánk érkező érzésről, csendesítsük el érzelmeinket és gondolatainkat, és süllyedjünk vissza saját tudatunk mélyére, mint a bűvár, aki a hűvös és sötét víz mélyére merül.

Amikor így visszasüllyedünk saját tudatunk mélyére, olyan állapotba kerülünk, amelyben semmi sem tűnik többé létezőnek, amelyben úgy tűnik, hogy mi magunk is elvesztettük nevünket, formánkat és minden jellemzőnket. Elérkezünk a nagy Ürességbe. Ez az a "szürke üres mélység", amelyről Shelley a "megszabadított Prometheus"-ban, a kísérteties "Szelleme kórusa"-ban énekel, amelyben Ázsiát és Pantheát a tudat mélyére vezeti:

A mélybe, a mélybe, Le, le!

Az álom árnyékán át,

A halál és az élet felhős harcán át;

A látszólagos és létező dolgok fátyolán és a korlátain át,

A legtávolabbi trón lépcsőjéig,

Le, le!

A szürke, üres mélységen át,

Le, le!

Ahol a levegő nem prizma,

És hold és csillagok sincsenek,

És a barlangok sziklái nem viselik az Ég ragyogását,

Sötétség sincs a Földnek adva,

Ahol csak Egy van, aki mindent áthat, az Egy egyedül,

Le, Le!

Amikor elérjük a belső Ürességet, azt az állapotot, amelyben semmi nem látszik, úgy tűnik, mintha minden oldalról egy üres fal venne minket körül, és mintha lehetetlen lenne továbbhaladni. Ekkor jön el az a pillanat, amikor meg kell szakítanunk a korszakok szokását, hogy a barlangban lévő fogolyhoz hasonlóan a másik irányba merjük fordítani az arcunkat, és megtaláljuk a barlangból kivezető utat, megtaláljuk a valóságot, a szabadságot.

Olyan dimenzióban kell mozognunk, amelyet korábban nem ismertünk; a barlangban lévő fogoly soha nem vette észre, hogy van egy világ mögötte, és jól el tudjuk képzelni, hogy amikor először törekszik a szabadság felé, és abbahagyja a barlangja hátsó falán az árnyjátékot szemlélni, úgy tűnik, semmi sem marad számára, és ő is a nagy Ürességben találja magát.

A valóság felé vezető utunk első része a világgépünk feladása és a befelé fordulás, amíg el nem érjük a tudatosság középpontját, a második rész pedig az, hogy áthatoljunk ezen a középponton és megtaláljuk a valóságot, amely a középpontra hatva létrehozza a világgépet tudatunk barlangjában. A tudat középpontján való áthaladás és a túloldalon való kilépés élménye, úgymond, nagyon is a befelé fordulás élménye. Hétköznapi tudatunkban kifelé fordulunk a világgép felé, amelyet külsővé tettünk magunk körül. A tudatunkon való áthaladás során az egész folyamat megfordul, megtapasztalunk egy megfordítást, vagy átalakulást, amelyben az, ami kívül volt, belülre kerül. Valójában, amikor sikerül átmennünk a tudatközpontunkon, és a másik oldalon kilépünk, nem annyira egy új világot ismerünk fel magunk körül, mint inkább egy új világot magunkban. Úgy tűnik, hogy egy olyan gömb felszínén vagyunk, amely mindent magában hordoz, és mégis annak minden egyes pontján egyszerre vagyunk.

A Valóság világát lehetetlen a mi világgépünkkel leírni, amely az egyetlen rendelkezésünkre álló nyelv. Ahogy Kabir mondja: "Amit látsz, az nem az, és arra, ami van, nincsenek szavaid" (Tagore, 49). Ez a tiszta Szépség világa, mégis, hogyan fejezhetnénk ki a szépséget forma, szín vagy hang nélkül, a "szemmel nem látható Szépséget", amelyről Shelley énekel? Amikor megtapasztaljuk, úgy érezzük, hogy most ismerjük meg először a szépséget, és hogy amit világgépünkben szépségnek neveztünk, az csak egy torz árnyék volt. De a Valóság világában szerzett tapasztalataink kiemelkedő valósága az a csodálatos tény, hogy semmi sincs rajtunk kívül. Van különbség a különböző lények között, a dolgoknak önmagukban, van sokféleség, van mindaz, ami világgépünkben a külső formák gazdag változatosságát hozza létre, és mégis mindez bennünk van; és amikor meg akarjuk ismerni, mi vagyunk az, amit megismerünk.

A misztikusok az idők folyamán mindig is megpróbálták leírni a valóságról alkotott látásmódjukat, és Bucke a „Kozmikus Tudat” című művében hosszasan ismerteti a misztikus állapot leírását azoktól, akik átérték azt. A bizonyítékok túl nagyok ahhoz, hogy úgy beszéljünk ezekről a tapasztalatokról, mint amelyek "pusztán szubjektív" értékűek; szubjektívek, mint minden igaz tapasztalat, de mint minden nagy tapasztalat, objektív értékűek és érvényűek.

Plótinosz, az intellektuális miszticizmus atyja, így írja le a Valóság látomását, vagy, ahogy ő nevezi, az "Értelmes Világot" az Ennead 8, 4 versében:

Ebben az értelmes világban minden átlátszó. Nincs árnyék, amely korlátozná a látást. Minden esszencia látja egymást, és természetének legbensőbb mélységében áthatja egymást. A fény mindenütt találkozik a fényvel. Minden lény magában foglalja az egész Értelmes Világot, és mindenhol látja is azt, minden dolog ott van, és minden egy dolog; végtelen ragyogás sugárzik körülötte. Minden nagy, ezek számára még a kicsi is nagy. Ennek a világnak megvan a maga Napja és csillagai; minden csillag egy Nap, és minden Nap egy csillag. Mindegyikük, miközben a maga kellő ragyogásával ragyog, visszatükrözi a többi fényét. Ott tiszta mozgás van; mert Ő, aki a mozgást létrehozza, nem idegen tőle, nem zavarja meg a mozgásban. A nyugalom tökéletes, mert nem keveredik semmilyen zavaró elvvel. A Szép ott teljesen szép, mert nem abban lakozik, ami nem szép.

A valóság világának misztikus megtapasztalásában a tudásnak egy olyan képességét használjuk, amely csak most kezd megszületni az emberiségben. Ez az intuíció, a lét általi megismerés, a realizáció, Ouspensky 'Tertium Organum'-ja. E képesség használata nélkül a Valóság világát nem lehet megismerni, de nem szabad azt mondanunk, hogy a dolgok önmagukban egyáltalán nem ismerhetők meg. Az áthatolhatatlan gyűrű (ring-pass-not), amelyet Kant az önmagában való dolgok köré rajzolt, csak azok számára létezik, akikben nem ébred fel az új megismerési képesség vagy szerv, egy olyan káprázat által, amely az egész jövőbeli emberiségre nehezedik, és amely örökre megtagadja tőlük a Valóság megismerésének lehetőségét.

Az igazság úgy emelkedik ki a tapasztalatainkból, mint egy hegycsúcs a környező síkságból. Most már felismerjük, hogy semmiféle filozófiai problémát nem lehet a világgépünkben megközelíteni, hogy csak egyetlen módja van e problémák megközelítésének, mégpedig: legyőzni a világgépünk illúzióját, belépni a Valóság világába, és ebben a Valóságban megtapasztalni az élő Igazságot.

A Valóságot csak a hegytető látomásában ismerhetjük meg. De amikor megmászuk a Valóság Hegyét, magunk mögött kell hagynunk az illúzió minden terhét, amely a mászás során nehezítene minket, és megakadályozná a felemelkedést. Dédelgetett illúzióink terhe nem lépheti át a Valóság Világának határát, mindazt, ami a világgépünkhöz tartozik, magunk mögött kell hagynunk, különben nem érjük el a hegycsúcsot, nem látjuk a Látomást.

Egyedül ez a Látomás az Élet, ez a Látomás az Igazság, a Szépség, a Béke és az Öröm, és miután megláttuk, beléptünk abba a világba, ahová igazán tartozunk. Amikor ismét visszatérünk a mindennapi életünkbe, és a világgépünkben az idő és a tér játékát játsszuk, ahogyan azt szükségszerűen tennünk kell, a világgépen keresztül mégis mindig látni fogjuk a Valóság Látomását, amelyet elnyertünk; világgépünk minden teremtményén, minden tárgyán, minden eseményén keresztül új értelem és új szépség fog felragyogni. Ilyen a Valóság ajándéka még a mi illúzió-világunkban is.

HARMADIK FEJEZET

INTUÍCIÓ ÉS INTELLEKTUS

A bizonytalanságunk elsődleges oka az, hogy az Egy megértése nem a tudományos ismeretek és nem a gondolkodás útján jut el hozzánk, mint más érthető dolgok esetén, hanem a tudomány felett álló Jelenlét által. Amikor a lélek valamiről tudományos ismereteket szerez, akkor kivonul az egységből és teljesen megszűnik Egy lenni; mert a tudomány magában foglalja a diszkurzív (következtető) értelmet, a diszkurzív értelem pedig a sokféleséget. Az Egység elérése érdekében ezért felül kell emelkednünk a tudományon, és soha nem szabad elvonatkoztatnunk attól, ami lényegében Egy; ezért le kell mondanunk a tudományról, a tudomány tárgyairól és minden más jogról, kivéve az Egy jogát. - PLOTINUS, Ennead VI., 9, 4.

A KETTŐS ELME

Az illúzió csak akkor része a valóságnak, ha illúzióként ismerik fel. Az illúzió akkor kezdődik, amikor elfelejtjük a világgépünkben a relativitás elemét, és az utóbbit független valósággá emeljük, utólag elfelejtve, hogy ezt tettük. Ekkor kezdünk el olyan kérdéseket feltenni, amelyek az illúzió szülöttei, és minden porcikájukban áthatja őket, ekkor kezdünk el visszaélni elménk nemességével, amikor az értelmet ilyen álproblémák megoldására alkalmazzuk. Ekkor mi, és velünk együtt az értelmünk is, a saját világgépünkhöz kötődünk, saját teremtésünk rabszolgájává, saját tévedésünk áldozatává válunk, és ettől kezdve a természetünk kettős, egyrészt a Valóság világában való valódi létünk, amely felhőtlen látással, szabadon működik, másrészt a saját világgépünkben külsővé vált létünk, annak illúziójához kötve, és arra ítélve, hogy részt vegyen a mi káprázat világunk haláltáncában (danse macabre). Ebben a világban, a saját világgépünkben gondolkodásunk devalválódik, megismerési módszerünk egy esetlen folyamat lesz, amelyben tanulmányozzuk a minket körülvevő árnyjátékot, és megtanuljuk megkülönböztetni annak különböző vonásait. Az elmének ezt az ihletetlen és terméketlen működését a saját világgépünk rabságában hívom intellektusnak, az élő elme szabad használatát a Valóság világában pedig intuíciónak nevezem.

Az intuíció és az értelem közötti különbség az élet és a halál közötti különbség; az intuíció azonnali, biztos, teremtő és haladó, az értelem meddő, terméketlen, steril, módszereiben közvetett, következtetéseiben bizonytalan és képtelen az igazság meglátására. Fejlődésünk korábbi szakaszaiban a megismeréshez vezető utunk az ösztön útja, amely módszer értelem nélküli és közvetlen. Így a primitív ember olyan módon ismeri a természet útjait, amivel mi nem tudunk versenyezni, és az állat ösztönösen tud olyan dolgokat, amelyek megértéséhez az embernek napok vagy gyakran évek kellene. Elég csak összehasonlítani azt a csalhatatlan biztonságot, amellyel a vonuló madarak megtalálják otthonukat, ami földgolyónk teljes felszínén négyzetméterek kérdése, azokkal az összetett módszerekkel, amelyekre az értelmes embernek szüksége van ahhoz, hogy tájékozódjon - térképek és iránytűk, szextánsok és bonyolult számítások, az égitestek mozgása és a földfelszíni tájékozódási pontok, amelyek hiányában tehetetlen.

Az értelem megszületésével az ösztönös tudás eltűnik; az élet öntudatlan egységét, amely az ösztönt lehetővé tette, átmenetileg elzárja az elkülönültség és az individualitás növekvő érzése, amely az értelem születését teszi lehetővé. Amikor az ember már nem hallja az ösztönös tudás hangját, amely belülről szól hozzá, akkor az őt körülvevő világról való tények összegyűjtésének fáradságos módszerével kell tájékozódnia, és ezek elemzésével és megkülönböztetésével kell eljutnia a bennlakozó elvek megismeréséhez. Az értelem útja tehát egy szükséges szakasz, de kétségtelen, hogy az ember tudása ebben az időszakban nélkülözi a teremtő életet. Saját világgépe rabságban tartja őt, korlátok és illúziók közé zárja az elméjét. Ez a bebörtönzött elme vagy értelem következőképpen mindig is ki van téve a világgép, mint objektív valóság nagy illúziójának.

Mégis eljön az idő, amikor az illúzió ereje gyengül, és a felszabadult elme ismét meglátja a Valóság Látomását. Ezzel az intuíció, mint megismerési módszer elkezd fejlődni, egyesítve magában az ösztön közvetlenségét és a tudatos megismerést, amelyet az értelem adott. Az ösztön öntudatlan tudás; a primitív ember tudja, de nem tudja miért, nem tudja tudatosan kifejezni azt, ami belülről szól hozzá. Az intuícióban ugyanez a villanásnyi közvetlen tudás van, de most már az értelem nagyszerű struktúrája is felépült a köztes korszakok során, és ennek segítségével az intuitív tudás teljes tudatossággal szállhat le a mindennapi életünkbe. A struktúra nélkül és az értelem, mint eszköz nélkül a belső gondolkodó

nem lenne képes arra, hogy a látomását érthető nyelven tolmácsolja embertársai számára; egy művész lehet akármilyen nagyszerű, de szüksége van egy hangszerre, amelyen játszhat.

Jól tesszük, ha elemezzük, hogy az értelem megkülönböztetés nélküli használata a filozófiában miért van tele veszélyekkel. Amennyiben az értelem a világkép, mint külső valóság illúziójának rabja, nem vonja kétségbe e világkép, mint körülöttünk lévő szubsztanciális külvilág objektív létezését. Ez azt jelenti, hogy a világképünk minden jellemzőjét objektív valóságként fogadja el - az anyag tulajdonságai, a tárgyak szubsztanciája, az idő és a tér objektív valósága, a megnyilvánult teremtmények sokfélesége és különállósága, mindezek olyan elemek, amelyek objektív valóságát nem vonja kétségbe mindaddig, amíg az értelem az illúzió rabja. Amikor az illúzió van alávétve, még csak nem is sejtve annak létezését, az ember elkezd kérdéseket feltenni az élet nagy problémáival kapcsolatban, és elkerülhetetlen, hogy e kérdések mindegyikét a világkép, mint külső valóság szempontjából tegyük fel, vagyis minden kérdést áthat az, amit mindennapi életünk alapvető illúziójának találunk. Ezért ez az illúzió nemcsak, hogy átszínezi minden kérdést, amelyet így teszünk fel, hanem gyakran maga a kérdés lényege is. Ez azt jelenti, hogy filozófiai kérdéseink és problémáink szövetébe - számunkra gyanútlanul - belekerül az illúzió egyik olyan eleme, amely által ezek a kérdések monstrumokká válnak, amely által romlottá, megoldásra képtelenné lesznek, mivel tévedésben gyökereznek.

Minden olyan kérdés, amely például az idő kezdetével vagy a teremtés kezdetével kapcsolatos, a probléma természeténél fogva az idő objektív valóságként való gondolkodás nélküli elfogadását mutatja, és így következképpen olyan problémák, amelyekben sokáig gondolkodhatunk, de amelyeket soha nem tudunk megoldani. Valójában, ha azt állítjuk, hogy megoldottunk egy ilyen problémát, akkor a saját állításunk miatt vagyunk elítélve. Ugyanez a helyzet a szellem és az anyag, vagy az én és a nem-én, mint valós kettősség meggondolatlan elfogadásával. Végtelen számú elméletet dolgoztak ki e kettő összeegyeztetésére, vagy az egyikük megszüntetésével, vagy egyfajta kompromisszummal, amelyben mindkettőt egyetlen nagy valóság örökké ellentétes aspektusának tekintik. Bármilyen okosak is legyenek az ilyen megoldások, egytől egyig tévedésre vannak ítélve, mivel megkérdőjelezés nélkül elfogadják a problémát úgy, ahogyan az megfogalmazódott, anélkül, hogy előbb megvizsgálják, hogy az önmagában véve nem a téves felfogás terméke-e. Számos ilyen problémát sorolhatnánk fel, és a későbbi fejezetekben bőven lesz alkalmunk példákat mutatni az ilyen téves kérdésekre, amelyek mégis a filozófia alapproblémáit képezik. Jelenleg azonban azt kell látnunk, hogy miért elégtelen az értelem, mint filozófiai módszer az igazság megközelítésére.

Az értelem, mint az illúzióhoz kötött elme, csak a világképünk korlátai között működhet. Ennek a világképnek az alapvető struktúrája a kettősség, amelynek egyik oldalán én magam, a másik oldalán pedig minden más - én és nem-én - áll. Az értelem tehát szükségszerűen elfogadja minden dolog különállóságát, mint alapvető tény, elfogadja a körülöttem lévő világ "másságát" mint tagadhatatlan tény, és gondolkodásában soha nem tud szabadulni annak az alapszerkezetnek a terhe alól, amelybe be van zárva. Az értelem számára lehetséges, hogy elméletileg felismerje az egység, az élet egysége, az energia egysége, vagy amit másként nevezünk annak, ami minden dolgot egyesít, de még ekkor is az elkülönültség és a sokféleség olyannyira erősen hat az értelemre, hogy az alapvető egység fogalma csak halvány árnyékká válik változatos és színes összjátékuk mellett. Maga az értelem módszerei - megkülönböztetni egyik dolgot a másiktól, elemezni egy dolgot alkotóelemeire bontva, megtanulni megfigyelni a legapróbb különbségeket az egyik eset és a másik között - mindezek az elkülönültségre és a sokféleségre, mint az értelem területére mutatnak. Az értelemnek adatokért az érzékszervi

észlelésre és az alapelvekből való levezetésre kell támaszkodnia, ezekből építi fel elméleteit és rendszereit.

Amennyiben a tudomány csak a minket körülvevő külső világ vizsgálatára és feltárására törekszik, az értelem elegendő eszköz a tudomány számára, bár a tudományos vizsgálatok következtetéseiben az intuíciónak sokkal nagyobb szerepe van, mint ahogyan azt hajlamosak vagyunk elismerni. Alapvetően azonban az értelem által elemzett és koordinált érzékszervi észlelés a tudomány módszere, és mivel a tudomány nem elsősorban az élet alapvető problémáival foglalkozik, nem lehet kifogást emelni az értelemnek a munkájában elfoglalt fontos helye ellen. Csak amikor a filozófia területére lépünk a végső valóságra való törekvéssel, akkor kell felismernünk az értelem elégtelenségét, és tudatosan az intuíciót kell használnunk a megismeréshez vezető útként. A filozófiában ugyanis éppen azokkal a viszonyokkal kell foglalkoznunk, amelyekkel mi magunk a minket körülvevő világhoz, és ez a világ ismét a végső valósághoz viszonyul, és amelyekkel kapcsolatban az értelem olyan magabiztos, hogy elfogadja azokat úgy, ahogyan azok látszanak. Azáltal, hogy elfogadja a világ kettős szerkezetét és a sokféleséget, mint e világegyetem jellegét, az értelem soha nem tehet mást, mint hogy egyik vagy másik dolgot igaznak látja. Számára a világ nem lehet egyszerre egy és sok, és még ha elméletileg fel is ismerné ezt a lehetőséget, nem tudja tényként megvalósítani. Következésképpen soha nem tud többet felismerni, mint féligazságokat, és ezeket a leghatározottabban védelmezi.

A filozófiában elengedhetetlen, hogy tisztában legyünk az általunk alkalmazott módszerrel, tisztában legyünk azzal az eszközzel, amellyel az igazság felismerésén dolgozunk, és tisztában legyünk annak lehetőségeivel és korlátaival egyaránt. Az intuíciónak és az értelemnek egyaránt megvan a helye a filozófia módszerében, mindkettőnek megvan a maga feladata és mindkettőnek megvannak a maga korlátai. Az értelem, mint a világnép korlátai között működő elme, olyan technikaként szolgálhat és kell szolgálnia, amelynek segítségével a bennünk lakozó művész, maga az intuíció, láthatóvá teheti a szépség vagy az igazság érzékelését.

Az intuíció, amely a Valóság világában ismeri meg az igazságot, a filozófia igazi eszköze, az ő teremtő fénye nélkül az értelem csak technika lenne inspiráció nélkül, élettelen és meddő. Másfelől az igazságnak a Valóság világában, és csakis ott elért látásmódjához szükség van az értelem technikájára, ha azt érthető nyelven akarjuk mások vagy akár önmagunk számára is közvetíteni a mindennapi tudatunkban. De fel kell ismernünk az értelem és az intuíció megkülönböztetett feladatait és funkcióit. Ha ezt elmulasztjuk, akkor hajlamosak vagyunk arra, hogy az intellektust az igazság felfedezőjévé tegyük, ahelyett, hogy a kifejtőjévé, és a filozófiából intellektuális játékot csinálunk, amelyből hiányzik az alkotó élet.

A tragédia az, hogy a legtöbb ember képtelen különbséget tenni az intuíció életet adó kenyeré és az értelem terméketlen kövei között; tanulmányaik során egyformán elfogulatlanul fogyasztják az egyiket és a másikat, és ugyanolyan készek az intuíció munkáját "pusztán intellektuálisnak" megítélni, mint ahogyan az értelem héját is úgy imádják, mintha az intuíció gyümölcse lenne. Az értelem csak egy csontváz, de sokak számára csontjainak zörgése éppoly édes nyelv, mint az intuíció hangja, és vagy mindkettőt egyforma tisztelettel hallgatják, vagy pedig egyazon szavakban ítélik el. Sok ilyen esetet fogunk találni, amikor az értelem vagy megszemélyesíti az intuíciót, vagy pedig az intuíció hangját összekeveri az értelem hangjával.

Mégis sokkal több intuitív tudás van mindannyiunk életében, mint amennyit észreveszünk. Hányszor van, amikor találkozunk egy emberrel, vagy belépünk egy helyre, felvillan bennünk az intuíció, amely

csalhatatlan bizonyossággal vezet el bennünket a dolgok mélyére, és sokkal mélyebb ismereteket ad a személy vagy a hely jelleméről, mint amit bármilyen hosszadalmas érvelési folyamat vagy a külsőségekből való következtetés valaha is adhatna. Az első benyomásaink gyakran ilyen jellegűek; még mielőtt egy személy megszólalna, már tudjuk, hogy mit fog jelenteni számunkra, hogy kedveljük-e őt vagy sem, hogy bízunk-e benne, vagy követnénk-e őt vezetőként. Mindez intuitív tudás, és természetesen az intuíció fejlődésének korábbi szakaszaiban hajlamosak vagyunk összekeverni a puszta előítéletekkel. Mégis sokkal nagyobb szerepet játszik az életünkben, mint gondolnánk. Ugyanez érvényes a tudományos ismeretekre is, még ott is az intuíció felvillanása az, ami a tudóst rávezeti az igazság meglátására, ami aztán a további kísérleteire ösztönzi. Rá fogunk jönni, hogy a filozófia és a tudomány is, amennyiben valóban építő jellegűek voltak, mindig is az intuíció módszerét használták, még ha néha öntudatlanul is, és hogy az értelem nagyrészt nem más, mint az a technika, amelynek segítségével az intuíció által adott felismerést másoknak átadjuk, vagy a magunk számára világossá tesszük.

INTUITÍV TUDÁS ÉS LOGIKAI BIZONYÍTÁS

Két tévedéssel kell szembenéznünk ebben a szakaszban: az igazsághoz vezető logikai bizonyítás tévedésével, és azzal a tévedéssel, hogy az intuíciónak nem volt szerepe az így feltárt igazságban.

Bármely tanítás vagy elmélet kifejtésének logikus módszere szerint minden állítás úgy következik az előzőből, hogy a későbbi kinyilatkoztatás már elvileg benne van az előzőekben, és semmi újat nem vezetnek be anélkül, hogy azok megfelelően összekapcsolódnának. A logika, mint olyan, minden szabályával és elvével együtt semmi újat nem vezet be anélkül, hogy az megfelelően összekapcsolódna az előzővel. A logika, mint olyan, minden szabályával és elvével együtt, a mentális ok és okozat törvényének való engedelmesség, mert az érvelés egész láncolata ok-okozati kapcsolatban áll bizonyos premisszákkal vagy axiómákkal (előzményekkel), amelyek így logikusan kidolgozottak. A logika az értelem módszere, intellektuális technika, és önmagában mindig eredménytelen. Lényeges, mert nélküle nem tudjuk a hétköznapi tudatunkkal megmagyarázni azt az igazságot, amelyet az intuíció esetleg meglátott, de a logika sohasem hozza elő az igazságot a maga erejéből.

A matematikai gondolkodás talán a legtisztább példája a logikai módszernek; a matematikában azonban semmi új nem jelenik meg igazságként, és a következtetések, amelyekhez eljutunk, benne vannak azokban az elvekben vagy axiómákban, amelyekből kiindultunk, még ha nem is ismerjük fel őket. Maguk ezek az axiómák maguktól értetődőek számunkra; nem érezzük, hogy bizonyításra szorulnak, és intuitív módon felismerjük őket. Így minden matematikai bizonyítás olyan elveken alapul, amelyeket nem lehet bizonyítani, és mivel egy matematikai problémán dolgozva soha nem teszünk hozzá semmi újat, hanem az érvelés folyamatában az elveinkből bizonyos következtetéseket vonunk le, ezek a következtetések végső soron azon az intuíción nyugszanak, amely bizonyítás nélkül elfogadta az axiómák igazságát. Ezért, ha különböző axiómákat fogadunk el igaznak, a matematikánk és a következtetéseink ennek megfelelően különbözőek lesznek. Erre az új matematika számos példát mutat be, és következtetései szükségszerűen különböznek az euklideszi matematikától és az azon alapuló klasszikus mechanikától. Ezért van különbség az új matematikán alapuló új fizika és a régebbi fizika között is.

Ahogy a matematikában, úgy a filozófiában is így van ez - az elvek alapján, amelyekből kiindulunk, és amelyeket magától értetődőnek tekintünk, bizonyos következtetésekre jutunk, amelyek logikailag igaznak tűnnek, de amelyek valójában már azokban az elvekben fogalmazódnak meg, amelyekből kiindultunk, és amelyeket intuitív módon felismertünk. Így a filozófiában is a logika a kifejtés módszere, és mint ilyen rendkívül értékes, de nem vezet az igazsághoz, és nem hoz létre igazságot; csak az intuíció az, amely felismeri az igazságot.

Vágyunk arra, hogy kedvenc hiedelmeinket logikusan bizonyítva lássuk; valójában a legtöbben a bizonyítás rabjai vagyunk, számunkra ez az intellektuális tekintély védjegye. A bizonyítás nélkül elének tárt tan olyan, mint egy idegen, akinek nincsenek papírjai vagy ajánlása; ferde szemmel nézünk rá, és nehezen tudjuk rávenni magunkat, hogy emberi lényként fogadjuk el a maga értékén. Őt is "be kell mutatni" számunkra, neki is be kell kapcsolódnia az ismert dolgok láncolatába, amelyből a mi hagyományos életünk áll. Egy tanítás vagy igazság, amely önmagát bizonyíték nélkül a saját nemességének pusztá értékére alapozza, az emberek többsége számára éppoly zavaró tényező, mint a név és haza nélküli idegen. Félnék tőle; olyan számunkra, mint egy ismeretlen világból érkező invázió. És ilyen is, ez egy másik világból, az egyetlen valóságos világból, a Valóság világából érkező invázió; ez az igazság látomása, vagy intuíció, amely abban a világban villámgyorsan és azonnali bizonyossággal tud, és amely az igazság üzenetét villantja le illúziókhöz kötött értelmünk tompaságába. Az értelem értetlenül áll egy ilyen, a magasból érkező látogató előtt. Olyan, mintha egy Isten szállt volna le a magas Olümposzról egy külvárosi szalonba; megdöbbenés és tehetetlen zavarodottság fogadná. Félnék a meztelen idegentől, aki az istenség világából szállt le közénk, és sietve a tisztesség ruhájába kellene öltöztetni, és a konvenciók világába bevezetni, mint az idegenből jött unokatestvérünket. Úgy kapcsolódna a mi konvencionális világunkhoz, hogy ő valakinek a fia, akinek van neve és hazája.

Ugyanilyen alattomos módon öltözteti fel zavarodott értelmünk a magasból érkező idegent - az intuíciót. Amikor az intuíció bevillan a logika kényelmes és jól rendezett világába, sietve a logika ruháiba öltöztetik, mielőtt szomszédjaink meglátnák, és úgy mutatkozik be a várakozó világnak, mint az általuk jól ismert premisszák logikai utóda. Ekkor, és csakis ekkor bízhatunk abban, hogy nyugodtan elfogadhatjuk őt, és nem fog veszélyeztetni minket az istenséggel való kapcsolatunk.

Nincs olyan fontos filozófia, amely ne ismerte volna a magasból érkező ilyen látogatást, amely ne a kinyilatkoztatásban gyökerezne. Amikor a nagy filozófusok életét vagy leveleit olvassuk, azt látjuk, hogy ifjúkorukban, talán hosszú éveken át gondolkodtak az élet problémáin, érezték az éhséget, a megismerés utáni vágyat, ismerték az igazság utáni sóvárgást, és lényük minden atomjával az ismeretlen felé feszültek. Évekig olvastak és tanultak, ha nem is az emberek könyveiben, de az Élet Könyvében gyűjtötték a nyersanyagot, amelyből az alkotó elme felépítheti szerkezetét. De mindannyiuk számára eljött a pillanat, amikor egy rövid pillanatra felemelkedett a fátyol, és megtapasztalták a kinyilatkoztatást, megtapasztalták az élő igazságot. Nem Nietzsche meséli, hogy amikor a Sils-Maris erdejében sétált, megnyílt az ég, és az igazság világa nagy hangon szólt hozzá? Ilyen pillanatokban, gyakran amikor az értelem elvonul, és csak könnyedén időzik az életem, az intuíció látomása villámként tör be szellemi életünk sötétségébe, és teljes bizonyossággal tudunk meg dolgokat.

Ilyen a tudomány területén, Newton életében az a megvilágosodott pillanat, amikor az alma leesését figyelte, és megtalálta, amit keresett. Kétségtelen, hogy elméje ebben a pillanatban nem a nagy és súlyos problémákon gondolkodott, talán csak meglepődöttséggel ötlött fel benne a mindennapi élet

valamelyik apró eseménye, és átadta magát a pillanat nyugalmának. De az intuíció éppen a rohanó életünk e ritka csendjeiben szólhat hozzánk; az élő igazság hangja csak akkor hallható, amikor az illúziókhöz kötött, zajos önérvényesítéssel rendelkező értelem egy időre elcsendesedik. A megvilágosodás pillanata akár évekig tartó mentális kutatás eredménye is lehet, mintegy indukció útján előhívva egy megfelelő tevékenységet a Valóság világában, ahol a korlátoktól mentes elme látja a látomást, és beszél a börtönben lévő elméhez. De mindig az intuíció felvillanása az, ami megmutatja nekünk az igazságot, és összehangolja a fáradtságosan összegyűjtött értelmi anyagunkat.

Üdítő őszinteségről tanúskodna, ha egy napon képesek lennénk elismerni ezeket a gyermekeinket, akik az igazság meglátásából születtek, anélkül, hogy a tiszteletreméltóság készítését éreznék arra, hogy a logikus érvelés törvényes és elkerülhetetlen eredményével lássuk el őket. Ahelyett, hogy kifejtésünk elején azt mondanánk - ezt láttam, így tudom -, az ártatlan tudatlanság hamis látszatát keltjük, és miután logikusan és mélyrehatóan érvelünk sok száz súlyos oldalon keresztül, következtetésként előhozzuk azt, amire egész idő alatt törekedtünk, és jól szimulált meglepetéssel állunk ámulva logikus érvelésünk csodálatos eredménye előtt. Igazságunkat „bebizonyítottuk”, a törvényen kívüli intuíciónak nyoma sincs logikai kifejtésünkben; hát nem világos-e, hogy teljesen elfogulatlan elmével kezdtünk el érvelni, és hogy tanaink az értelmi behatolásunk logikus eredménye? Olyanok vagyunk, mint a bűvész, aki előhossa a nyulat a cylinderéből, ahol egész idő alatt rejtve tartotta, mégis úgy jelenik meg, mint varázslatos passzusainak és varázsigéinek csodálatos eredménye. Ugyanígy a mi tudósaink és filozófusaink is gyakran sok nehéz könyvön keresztül írják le fárasztó varázsigéiket, és a bűvészhez hasonlóan a legvégén hozzák elő a kis nyulat, holott az már az első fejezet elején a zsebükben volt.

Nagyon ritka, még a tudományban is, hogy egy felfedezés olyan kísérletekből származik, amelyek nem abba az irányba mutattak. Általában az intuíció lát egy lehetséges magyarázatot vagy elméletet, és a kísérletek, amelyek aztán ezt bizonyítják, nem mások, mint a már meglévő hipotézis vagy elmélet kipróbálása. Kolumbusz tudta, hogy nyugatra hajózva szárazföldet fog elérni, és ezt tetteivel be is bizonyította.

Mégsem szabad megvetnünk a logikus kifejtést és bizonyítást. Értékesek, nélkülözhetetlenek a teljes intellektuális megbecsüléshez, de nem produktívak. Csak akkor szállunk velük vitába, amikor a logika és a bizonyítás azt állítja, hogy ők állították elő az igazságot, és bebizonyították, hogy nem lehet másképp, akkor válik szükségessé, hogy alázatosabb, bár ugyanolyan szükséges pozícióba helyezzük őket, amely természetüknél fogva az övék. Amit le kell győznünk, az az intuícióval, mint a semmiből jött idegennel szembeni alaptalan gyanakvásunk; el kell kezdenünk felismerni, különösen a filozófiában, hogy minden, amit az ember valaha is gondolt, a filozófiatörténet bármely értékét, azt úgy tanította, mint az igazság azon belső és közvetlen felismerésének következményét, amelyet intuíciónak nevezünk, és nem úgy, mint a fárasztó érvelés csodálatos eredményét.

A keleti filozófia soha nem tesz úgy, mintha a logika és bizonyítás útján jutott volna eredményeihez, hanem mindig is világosan kimondta tanait, mondván: "Így tudom". Következésképpen az olyan értekezések, mint a Bhagavad Gítá vagy a Tao Te King számos aforizmából vagy filozófiai axiómából állnak, amelyeken el kell gondolkodni és töprengeni, hogy teljes mértékben megértsük őket összefüggéseikben. A filozofálás e módszerének nagy előnye, hogy a keletkezett könyvek rendkívül rövidek; a nyugati filozófia nehézkes köteteihez képest a rövid keleti értekezések olyanok, mint egy frissítő lehelet a mennyből.

Nem tudom, hogy veszítenénk-e bármi valódi értéket, ha követnénk a módszereiket; mivel a logikai érvelésünk, a bizonyítékaink és ellenbizonyítékaink senkit sem győznek meg egy olyan elméletről, amelyet nem ismerünk el belülről igaznak. A meggyőző érvelés és a látszólag megdönthetetlen bizonyíték egy pillanatra sikeresnek tűnhet, szótlánul és beletörődve hagyhat bennünket, de amikor hazatérünk, ugyanolyan kevéssé vagyunk meggyőzve, mint előtte; minden, amit nyertünk, a megfelelő ellenérv híján, ideiglenes vonakodó beleegyezésünk volt. Innen a viták hiábavalósága; a fürgébb ész és a gyorsabb válasz győz, nem pedig a nagyobb bölcsesség.

Szükség van azonban az igazság megkülönböztetésének és felismerésének képességére, ha meg akarjuk különböztetni az élő bölcsességet, még akkor is, ha egyszerű és szerény köntösben érkezik hozzánk, a ragyogó, de üres intellektuális csillogástól, még akkor is, ha az okos érvek és találó válaszok által nyújtott gazdag és díszes ruhákban jelenik meg. Az értelem imádatának napjaiban csak kevesen vannak, akik képesek felismerni az intuíció hangját, és mégis, ha az intuíció hiányzik, azt nem lehet a logika és az érvelés mankóival pótolni.

Sokak számára az igazság intuitív felismeréséhez, mint a megismeréshez vezető törvényes úthoz, a bizonytalanság és a homályosság eszméje társul. Úgy érzik, hogy amikor egy tanítást logikai érvek és meggyőző bizonyítás alapján mutatnak be, akkor legalább van valami, ami alátámasztja, és még ha az érv vagy a logika nem is bizonyítja teljesen az adott dolgot, mégis mércét adnak számukra az elfogadáshoz vagy elítéléshez. Amikor azonban valakinek csak az intuíciója kerül elénk, hogy ez vagy az a helyes, hogyan különböztessük meg a helyes és a helytelen intuíciót, és hogyan védekezzünk a tévedés ellen? De hogyan védekezzünk jelenleg a tévedés ellen, amíg az intuíciót az érvelés és az úgynevezett bizonyítás álcázza? Különösen a filozófiában kellene mostanra megszoknunk azt a tényt, hogy nem egy olyan tanítás vagy elmélet van, amelyet egyszer olyan meggyőzően bizonyítottak be, mint amilyen meggyőzően megcáfoltak egy másik alkalommal. A valóságban, amikor elemezni kezdjük, úgy találjuk, hogy a jelenlegi ítéletünk ugyanolyan intuitív, mintha a tanítást a maga értékén, a bizonyítás látszata nélkül tárták volna elénk. Most az történik, hogy nem kell félnünk attól, hogy elismerjük a meggyőződésünket, mert az a logika tiszteletreméltó ruhájába öltözött.

A félelem az, ami visszatart bennünket, a félelem attól, hogy elengedjük az egyetlen támaszt, amit az értelmünk elismer, --az érveket és a logikai bizonyítékokat. Ahogy az intuíciót egyre szélesebb körben elismerik a megismeréshez vezető legitim útként, úgy fog eltűnni ez a bizonytalanság, amely jelenleg az alkalmi látogatásait kíséri; egy új szerv vagy funkció kezdeti működésében mindig is bizonytalan lesz. Megnyugtató lehet azonban annak felismerése, hogy minden idők legnagyobb tanítói a belső értékekre vonatkozó következtetéseiket mindig is intuícióként mutatták be; nem találunk olyan Krisztust vagy Buddhát, aki meggyőzően bizonyítja, hogy amit mond, az helyes, vagy aki logikusan érvelve fejt ki a tanításait. Ők elvethetik az ilyen látszat-bizonyítást, és mégis úgy beszélnek, ahogyan soha senki más nem beszélt, és a százmilliók, akik követik őket, az igazság szelleme által kellő meggyőződést találnak szavaikban, és abban, ahogy általuk szólal meg. Csak amikor ez a szellem hiányzik, akkor kell a bizonyítékoknak és a logikus érvelésnek betölteniük a rést, és elfedniük a bennük lévő ürességet.

Mégis mindig el kell ismernünk a logikus érvelés és az intellektuális bizonyítás értékét, mint olyan technikát, amellyel közölhetjük embertársainkkal azt, amit belülről tudunk. Gazdagítja az általunk előadott tant, és összekapcsolja mindazzal, ami ismerős és ismert számunkra. A tudomány területén mindig ez lesz a megfelelő módja egy tan vagy igazság bemutatásának, mivel ott az állítást alátámasztó

kísérlet jelenti a bizonyítékot; a filozófiában ilyen kísérleti bizonyítás csak ritkán van, ha egyáltalán lehetséges.

TUDOMÁNY ÉS FILOZÓFIA

Lényeges, hogy megértsük a tudomány és a filozófia megfelelő területeit. A tudomány a világot úgy vizsgálja, ahogyan az a világgépünkben megjelenik, és nem foglalkozik különösebben azzal, hogy ez a világgép milyen kapcsolatban áll valamilyen végső valósággal, vagy hogyan jön létre a tudatunkban. A tudomány tehát nem annyira a Valóság világával, mint inkább a tudatunkban megjelenő képekkel vagy jelenségekkel foglalkozik. Megelégszik azzal, hogy elfogadja ezt a világgépünket, mint független valóságot, és elfelejti vagy akár meg is tagadja a tudatunkkal való létfontosságú kapcsolatát. Ennek az az eredménye, hogy a tudomány nagymértékben még mindig a világgépünk korlátainak van kitéve, és osztozik annak illúziójában. Nem annyira a dolgokkal foglalkozik, mint amilyenek azok valójában, hanem inkább a dolgokkal, amilyenek azok látszanak; így törvényei csak az élő igazság árnyékai.

Nem szabad elkövetnünk azt a hibát, hogy összekeverjük a tudomány és a filozófia területét, bármennyire is kölcsönösen megvilágítják és támogatják egymás hiányosságait. A filozófia a végső elvekkel és valóságokkal foglalkozik, amelyek világunk örök alapját képezik, a tudomány a jelenségek sokaságával foglalkozik, amelyekben ezek az elvek számunkra megjelennek; a filozófia a miértekkel, a tudomány a hogyanokkal foglalkozik; a filozófia a lét végső természetét keresi, a tudomány a minket körülvevő formavilág működésével és funkciójával foglalkozik. Ha a tudomány azzal a forma-oldallal foglalkozik, amelyet a világgépünk mutat, a filozófia azzal az élet-oldallal foglalkozik, amelyet a saját tudatunkban és azon keresztül kell megközelíteni. Az introspekció (befelé figyelés) éppúgy a filozófus módszere, mint a külső jelenségek megfigyelése a tudósé. Így a kettő, amely a külső jelenségekkel vagy külső megjelenésekkel, illetve a belső valóságokkal vagy végső elvekkel foglalkozik, kiegészíti egymást, és egyformán szükséges a világ teljes megértéséhez.

Ez csak a gyermeki intolerancia, amely egyrészt arra készíti a tudóst, hogy megvesse a filozófiát, mint hiábavaló spekulációt, másrészt arra a filozófust, hogy lenézze a tudós munkáját, mint ami pusztán a valótlan dolgokkal foglalkozik. A végső valóság megismeréséért a tudós ugyanúgy a filozófushoz kell fordulnia, mint ahogy a filozófusnak is a tudóshoz kell fordulnia a látszatvilág sokféle részletére és a dolgok működésének módjára vonatkozó információkért és ismeretekért. A végső válaszokhoz tehát a filozófiára van szükségünk; a természeti erők részletes ismeretéhez és ellenőrzéséhez pedig a tudományra; és ugyanolyan helytelen lenne a filozófiától megkérdezni a pontos hőmérsékletet, amelynél egy bizonyos nyomáson a víz felforr, mint amilyen helytelen lenne a tudománytól megkérdezni a gonosz értelmét vagy e világnak a végső Okhoz való viszonyát. A filozófia pedig éppoly tehetetlen egy automobil vagy egy távcső előállításakor, mint a tudomány, amikor az élet céljáról, az idő és az örökkévaló viszonyáról vagy az emberi akarat szabadságának mértékéről kérdezzük. A filozófia és a tudomány kölcsönös megvetése éppoly káros, mint amennyire alaptalan, de mindig óvakodnunk kell attól, hogy az egyiknek olyan kérdést tegyünk fel, amely a másik területéhez tartozik. Egy filozófiai kérdésre adott tudományos válasz szükségszerűen nem lesz kielégítő és pontos, ahogyan egy tudományos kérdésre adott filozófiai megoldás is üres értelmű és tudományosan értéktelen lenne. Mindkettőt úgy tiszteljük meg a legjobban, ha megértjük a tudásuk saját területét, és a legnagyobb hasznosságuk érdekében összehangoljuk őket, és soha nem keverjük össze a feladataikat.

A középkorban a tudomány és a filozófia egy volt, és ez mindkettő fejlődését károsan befolyásolta; Bacon óta a tudomány és a filozófia egyre inkább szétváltak, míg a tizenkilencedik században úgy tűnt, hogy kölcsönösen kizárják egymást; most, a huszadik században már nem összekeverednek, mint a középkorban, hanem inkább egységet alkotnak, amelyben mindegyiknek megvan a maga feladata és funkciója, amely jól meghatározott és megkülönböztethető a másiktól.

OKKULTIZMUS ÉS MISZTICIZMUS

Érdekes látni, hogy a filozófia és a tudomány lényegi különbsége és egymást kiegészítő jellege a miszticizmusba és az okkultizmusba való kiterjesztésükben is nyilvánvaló. A modern teozófiában találjuk e kettő, különösen az utóbbi - az okkultizmus - legtisztább bemutatását.

Az okkultizmus azt állítja, hogy nem ez a fizikai világ az egyetlen világ, amelyet tudományosan vizsgálni lehet; azt tanítja, hogy vannak finomabb anyagú világok, amelyeket tudományosan azok fedezhetnek fel, akik kifejlesztették az érzékelés képességeit azokban a világokban, amit okkult érzékeknek nevezhetünk, mint például a tisztánlátás különböző szintjein, a tisztánhallás és más hasonló képességek.

Semmi valószínűtlen vagy lehetetlen nincs abban, hogy az érzékszervi észlelés a normális öt érzékszervünk határain túlra terjedjen. Köztudott, hogy még a szokásos érzékszervek tartományán belül is vannak érzékelhető különbségek az érzékelés határait illetően; egyesek a levegő gyorsabb rezgését hallják hangként, vagy az éter gyorsabb rezgését látják fényként, mint mások. És a közönséges érzékelés nagyobb érzékenységén kívül a közönséges érzékszervi működések úgynevezett áthelyezésének bizonyítékai is vannak a test szinte bármelyik részére. Így Richet a „Harminc év pszichikai kutatás” című művében (186. o.) beszámol egy olyan személy esetéről, akinek hipnózisban a látás képessége átmenetileg az ujjbegyeire lokalizálódott, így a szem helyett a kezével tudott elolvasni egy nyomtatott lapot. Ez és hasonló kísérletek arra utalnak, hogy az érzékelés a szokásos öt érzékszerv használata nélkül is lehetséges, és hogy létezik egy hatodik érzék, amely nem függ a fizikai érzékszervektől.

A hétköznapi életben mi magunk is találkozunk olyan esetekkel, amikor az eseményekről olyan ismeretekre teszünk szert, amelyekhez nem áll rendelkezésre semmiféle érzékszervi bizonyíték. Egy távoli barát betegségéről vagy haláláról, egy távolabbi balesetről vagy katasztrófáról, vagy akár egy jövőben bekövetkező eseményről való tudásszerzés egy olyan belső érzékszerv segítségével történik, amely meghaladja az öt fizikai érzékszervet. Végül pedig ott van azoknak a bizonyítéka, akik azt állítják, hogy tudatosan kifejlesztettek olyan érzékeket, amelyek normális esetben nem fejlődnek ki az emberben, de feltehetően képesek kifejlődni azoknál, akik követik a szükséges kiképzést.

Csak az okkult képességek szélesebb körű fejlődésével válhat az okkultizmus tudománnyá, a fizikai világnál finomabb anyagvilágok tudományává. Mindeközben mindazt, amit az okkult kutatások során fedeznek fel, inkább a tudományhoz kell sorolnunk, mintsem a filozófia területéhez. A tudományhoz hasonlóan az okkultizmus is egy külső világ vagy külső világok vizsgálatát végzi a formák és színek sokféleségében, amelyek az idő és a tér dimenzióiban jelennek meg. Mint ilyen, egy világkép megfigyelése és vizsgálata ahhoz hasonló, ahogyan a közönséges tudomány a fizikai világképet vizsgálja, ugyanúgy az okkultizmus az éteri, asztrális vagy mentális világképet próbálja feltárni. Ezért

ugyanolyan lehetőségei és korlátai vannak, mint a tudománynak, a dolgok hogyanjának megismeréséhez vezet, nem pedig a dolgok miértjének megismeréséhez, a külső világok megismeréséhez és ellenőrzéséhez, nem pedig a végső elvek megértéséhez.

Az okkultizmus, a tudományhoz hasonlóan, éppoly kevésbé tud választ adni a végső kérdésekre. Megmutathatja a dolgok működését és funkcióját - a hogyan - , valamivel messzebbre jutva, mint amire a közönséges tudomány képes, megmutathatja, hogy a dolgok hogyan jelennek meg a pusztán fizikai világrétegben túli világrétegben, de lényegében sem a tudománynak, sem az okkultizmusnak nem feladata, hogy a végső kérdésekre választ adjon. Ha ilyesmit várunk tőlük, azzal félreértjük küldetésüket és lehetőségüket; nem várjuk el egy elektromos lámpától, hogy zenéljen, vagy egy zongorától, hogy fényt adjon. Mindegyiknek megvan a maga szerepe és értéke, és a mi részünkről tudatlanság lenne, nem pedig alkalmatlanság a részükről, ha olyan dolgot várnánk el tőlük, amit nem tudnak teljesíteni.

Fontos ezt megérteni, különösen ott, ahol a modern teozófiában az okkultizmusról oly gyakran állítják, hogy filozófiát kínál és választ ad az élet problémáira. Éppúgy nem kínál életfilozófiát, mint a tudomány, és ha azt várjuk, hogy az okkultizmus alapvető problémákra adjon választ, akkor félreértjük a funkcióját. Az okkultizmus a tudomány kiterjesztését kínálja a finomabb világokba, főként az érzelmek és a gondolatok világába, de az okkultizmus vizsgálódásai egy világréteg vizsgálatai, nem pedig a valóság megtapasztalása.

Ez semmiképpen sem kibővíti az okkultizmus hatókörét, csupán kijavít egy félreértést, amely abszurditáshoz vezetett. A későbbi fejezetekben lesz alkalmunk rámutatni különböző esetekre, amikor az okkult kutatások érdekes és értékes eredményeit tévesen filozófiai igazságokkal tévesztik össze, és úgy állítják be, mintha azok végső kérdésekre adnának választ. Ez a félreértés ártalmas az okkultizmus fejlődésére, mivel így olyan állításokat fogalmaznak meg a nevében, amelyeket soha nem tud teljesíteni. Az okkultizmusnak ugyanúgy nincs válasza az olyan problémákra, mint a tudománynak, mint például a gonosz természetére, az akarat szabadságára, az élet igazságosságára vagy a tudat és az anyag kapcsolatára. Ha ezeknek a metafizikai kérdéseknek utána akarunk járni, más irányvonalat kell követnünk.

Ahogy a modern teozófiában az okkultizmust vagy pszichizmust a tudomány kiterjesztéseként mutatják be, úgy a filozófiai miszticizmust a filozófia kiterjesztésének tekintik. A teozófia alapvető tanítása, az élet egységéről szóló tanítás a filozófiai miszticizmus területéhez tartozik; semmilyen tisztánlátó vizsgálat, bármilyen szinten is történjék, nem képes megfigyelni az élet egységét.

A filozófiai miszticizmusban a teozófia túllép az intellektuális spekuláción, és a valóság megtapasztalásához vezet. Ebben rokonságot mutat az új-platonikus miszticizmussal; Plótinosz is azt hirdette, hogy a filozófia számára lehetséges, hogy több legyen, mint egy intellektuális struktúra, hogy lehetséges belső valóságként megtapasztalni azokat a dolgokat, amelyeket a közönséges filozófia intellektuális hiedelmekként mutatna be. Ezt írja (Ennead VI., 9,4.):

Platón azt mondja az Egységről, hogy elmondhatatlan és leírhatatlan. Ennek ellenére beszélünk róla, írunk róla, de csak azért, hogy beszélgetéseinkkel felizgassuk a lelkünket, és erre az isteni látványra irányítsuk, ahogyan valaki megmutatja az utat valakinek, aki valamilyen dolgot szeretne látni. A tanítás valóban odáig terjed, hogy megmutatja az utat, és eligazít bennünket az úton; de az Istenség látomásának megszerzése az a munka, amely annak való, aki ezt meg akarja szerezni.

Az intellektuális filozófia eljuthat arra a következtetésre, hogy létezik egy valóságos világ, amelyről a mi a tudatunkban kialakuló kép lesz a mindennapi világunk; a filozófiai miszticizmus egy lépéssel tovább megy, és azt állítja, hogy az ember számára lehetséges belépni a Valóság világába, és megtapasztalni az élő igazságot. A filozófiai miszticizmus nem elégszik meg azzal, hogy elismeri, mint egyes filozófiák, hogy a normál tudatunkban illúzióknak vagyunk kitéve, hanem azt állítja, hogy az embernek hatalma van legyőzni ezt az illúziót, és a Valóságban megvetni a lábát. Így, ahol a filozófia hisz, ott a filozófiai misztika tapasztal, és túllép a létbe vetett hiten.

Ily módon a filozófiai miszticizmus ugyanolyan legitim kiterjesztése a közönséges filozófiának, mint az okkultizmus vagy a pszichizmus a közönséges tudománynak. Érdekes látni, hogy a modern filozófia fejlődési tendenciái mennyire e filozófiai miszticizmus felé mutatnak, még ha nem is ezen a néven említik. Az intuíció felismerése Bergson filozófiájában, mint az intellektuson túli megismerés módszere; a türelmetlenség a filozófia intellektuális rendszereivel szemben, amelyekbe az életet be kell illeszteni, és a kísérlet egy olyan kreatív, életerős és a tapasztalaton alapuló filozófiára, mint amelyet Keyserling gróf munkájában találunk. Sok filozófus érdeklődése az új matematika iránt, ami Bertrand Russell munkásságában oly nyilvánvaló; és végül egy határozottan misztikus filozófia, mint amilyen Ouspensky „Tertium Organum” című művében van, mindezek a fokozatos fejlődés jelei a pusztán intellektuális filozófiából az intuíció és a tapasztalat filozófiája felé.

A modern teozófiában a filozófiai miszticizmus aspektusán keresztül kell megközelítenünk a végső kérdéseket. A teozófia tanítása a jelenségvilágok illúziójáról vagy mayáról, tanítása arról, hogy az élet célja a végső valóság elérése, amely a belső felismerés folyamatával érhető el, és mindenekelőtt az élet egységéről és az egyetemes testvériségről szóló tanítása, mindezek a teozófiához, mint filozófiai miszticizmushoz tartoznak. Mint ilyen, valóban az élet filozófiáját kínálja; mint ilyen, az élet misztériumának megtapasztalásához vezet, mint ilyen, segíthet bennünket olyan problémák tekintetében, mint az élet végső igazságosságának kérdése, a gonosz és a szenvedés eredete, vagy az élet és a forma, illetve a lélek és a test viszonya. De mint ilyen, nem ad és soha nem is adhat választ a világképünk részletes formáival kapcsolatos kérdésekre, legyen az fizikai, érzelmi vagy mentális; ez a részletes tudás, valamint a dolgok működésének ismerete a tudományhoz és annak kiterjesztéséhez - az okkultizmushoz - tartozik.

A teozófiai irodalomban még nincs világos megértés és megkülönböztetés a tanításának e két aspektusa - az okkult-tudományos és a misztikus-filozófiai - között, és ezért gyakran találkozunk egyrészt filozófiai eretnenségekkel, ahol az okkult kutatás eredményeit filozófiai kérdésekre adott válaszként adják elő, másrészt tudományos eretnenségekkel, ahol olyan kérdésekre, amelyekre csak pontos és tudományos okkultizmus adhat választ, filozófiai vagy misztikus kijelentésekkel válaszolnak. Ennek az eredménye, hogy a teozófia valódi értékei mind a tudós, mind a filozófus szemében elhomályosulnak, és a teozófiai kutatás előrehaladása akadályokba ütközik.

Érdekes látni, ahogy a történelem során a tudományos és a filozófikus típus, valamint a misztikus és az okkultista félreértette egymást, sőt, szembefordult egymással. A vallás és a tudomány közötti évszázadok óta tartó harc ebben a félreértésben gyökerezik, és ez a félreértés még jobban kiéleződik, amikor a vallás dogmatikus ortodoxiává, a tudomány pedig ugyanolyan dogmatikus materializmussá válik, mint amilyenek egy évszázaddal korábban voltak. A két típus ellentétét elvileg már abban is megtaláljuk, ahogy Plótinosz, a filozófiai misztikus helytelenítette a gnosztikusok írásait, akiknek irányzatai egyértelműen az okkultizmus irányába mutattak. Az újabb időkben hasonló, bár nyíltabb

háborút találunk a tizenhetedik században a cambridge-i platonistáinak filozófiai miszticizmusa és a korabeli rózsakeresztesek és alkimisták okkultizmusa között. Amikor tanulmányozzuk a platonista Henry More és a híres rózsakeresztes, az Eugenius Philalethes néven ismert Thomas Vaughan között váltott polémikus (vitatkozó) röpiratok sorozatát, nemcsak egymás módszereinek és a tudáshoz való hozzájárulásának félreértése, hanem a rosszul leplezett keserűség és a kölcsönös megvetés is megdöbbentő, amely már a röpirataik címében is megnyilvánul. Mégis mindketten megértő, nemes jellemű és művelt emberek voltak, és látva az ellentétük mértékét, jól el tudjuk képzelni, mi történe, ha mindkét oldal alacsonyabb színvonalú képviselői tennék ezt.

Meg kell tanulnunk a kettőt - a filozófiát és a tudományt -, valamint ezek kiterjesztéseit, a miszticizmust és az okkultizmust egy magasabb egységben összehangolva látni, anélkül, hogy összekevernénk jellegzetes módszereiket és céljaikat. A tudomány és az okkultizmus módszere mindig is az érzékszerveinkkel végzett pontos megfigyelés és ezen érzékszervi adatok értelmi feldolgozása lesz; a filozófia és a filozófiai miszticizmus módszere mindig is az intuíció vagy a tudatban való felismerés módszere lesz. És a felismerésnek ezt a módszerét kell majd alkalmaznunk a Valóság világának felfedezése során.

NEGYEDIK FEJEZET

AZ ABSZOLÚT ÉS A RELATÍV

Van egy végtelen világ, ó testvérem, és van a Névtelen Lény, akiről semmit sem lehet mondani. Csak az tudja, aki eljutott arra a vidékre: ez más, mint minden, amit hallanak és mondanak. Sem forma, sem test, sem hosszúság, sem szélesség nem látszik ott: hogyan mondhatnám meg nektek, hogy mi az? -- KABIR, Tagore, 76

AZ ABSZOLÚT MEGISMERÉSE

A VALÓSÁG világa, amelybe belépünk, amikor átmegyünk a tudatközpontunkon, az Abszolút, ez AZ, amin túl és ami mellett semmi sem létezik. Bizonyos értelemben nem is helyes olyan világról beszélni, amelybe belépünk. Először is, ez nem világ, másodsor, nem igazán lépünk bele, és végül, nem igazán mi vagyunk azok, akik belépünk ebbe a világba.

Semmilyen, a világnak tapaszlatából származó megfogalmazás nem illik az Abszolúthoz, a végső Valósághoz. Idelent "világról" beszélünk, és ez a szó azonnal egy körülöttünk, rajtunk kívül elrendezett, teremtményei és tárgyai között térben elkülönülő, időben változó, növekvő és fejlődő univerzum elképzelését közvetíti. Ebben az értelemben az Abszolút nem világ; ha azonban "világnak" nevezzük, akkor ez az egyetlen létező Világ, amely valaha is létezett, vagy valaha is létezhet. Nevezzük tehát egy pillanatra, sem világnak, sem tudatállapotnak, sem létállapotnak, sem pedig a világnak-tudatunk tapasztalataiból származó bármilyen névvel. Ez AZ, az Abszolút, és ha a róla való beszédben szükségszerűen a közös tapasztalatunkból származó szavakat kell használnunk, akkor mindig értsük meg, hogy az ilyen szavak elégtelensége felismerhető és érezhető, de az adekvát nyelv hiánya szükségessé teszi, hogy az elégtelenbe meneküljünk.

Amikor azt mondjuk, hogy valójában nem mi vagyunk azok, akik belépünk abba a világba, akkor valami olyasmire utalunk, amit meg kell tapasztalni ahhoz, hogy megismerjük. Amikor kilépünk a tudatközpontunkon keresztül, az Ürességen, amelyben nincs tudattartalom, és amikor "kilépünk a túloldalon", nem valami olyasmibe lépünk be, ami nem mi vagyunk, hanem mi vagyunk AZ, amit ennek a tudatközpontnak a túloldalán megismerünk.

Mi vagyunk AZ a maga teljességében, mi vagyunk AZ teljesen és maradéktalanul, mi vagyunk AZ minden lehetséges megnyilvánulásában, mindenben, ami AZ van, volt vagy lehet, mert benne az idő az örökkévalóság. Így nem igazán helyes többé "Énről" vagy "mirólunk" beszélni; mi valóban AZ vagyunk, és egy időre elveszítjük annak minden tudatát, hogy különálló teremtmény, hogy valaki más vagyunk. Ezért még a "tudat" kifejezés sem érvényes többé az Abszolút megismerésére, a legközelebbi kifejezés, amit használhatunk rá, a "LÉT". A tudatosság mindig azt jelenti, hogy van valaki, aki tudatában van valaminek; a "tudatosság" szó magában foglal egy tudatot és a tudat tartalmát, valamit, aminek tudatában vagyunk. Ezért a tudatosság szó értelmetlennek tűnik, ha arra a végső Valóságra használjuk, mert ott olyan felismerést nyerünk, amelyben mi vagyunk minden, ami van, és a tudásunk a lét.

HOGYAN ISMERJÜK MEG AZ ABSZOLÚTOT?

Milyen jogon nevezzük Abszolútnak azt, amit tudatközpontunkon keresztül felbukkanva felismerünk, honnan tudjuk, hogy ez nem egy olyan világ, amely csak relatíve valóságosabb, mint a mi világképünk, és mitől nevezhetjük abszolút Valóságnak?

Először is vegyük észre, hogy amit tapasztalunk, az nem valami, ami mennyiségben, nagyságban vagy mértékben különbözik attól a világtól, amit a mindennapi tudatunkban ismerünk; nem valami nagyobb, dicsőségesebb, szebb vagy átfogóbb, hanem teljesen és egészen más. Míg a mi világképünk az érzékszervi minőségek minden gazdag változatosságával, színekkel és hangokkal, ízekkel, szagokkal és tapintással, formákkal és alakzatokkal, tér- és időmértékekkel, különálló teremtmények és tárgyak sokaságával jelenik meg előttünk, amelyek mind egymástól elkülönülnek és egymástól függenek, egymáshoz kapcsolódnak, addig ez a Valóság, amelyet mi tapasztalunk, mindebből semmit sem mutat. Ha csak egy olyan viszonylag valóságosabb világot tapasztalnánk, mint a saját világképünk, akkor is lennének olyan tulajdonságok, amelyek magasabb szinten megfelelnek a mi világképünknek; talán szebb, éteribb színeket látnánk, csodálatosabb hangokat hallanánk, több szépség és az élet nagyobb teljességének közepette találnánk magunkat. De itt, a Valóság világában már nincs körülöttünk világegyetem, nincs többé elkülönültség, nincsenek többé azok a tulajdonságok, amelyek a mi világképünk öltözetét alkotják; mi AZZá váltunk, ami a tiszta Egység, amely magában foglal minden sokféleséget, de nem mutatja az elkülönültségüket.

Itt az értelem, amely a világtól illúzióhoz van kötve, cserbenhagy bennünket; az értelem számára a világ tűnhet egynek vagy soknak, de nem lehet egyszerre mindkettő. Az Abszolút valósága az értelem számára mindig paradoxon kell, hogy legyen, és bármit is magyarázunk róla intellektuálisan, az mindig félreértéshez vezet. Talán egy kép segíthet a megértésben, bár mint minden képnek és összehasonlításnak, ennek is szükségszerűen elégtelennek, sőt némileg félrevezetőnek kell lennie.

Ha az egyes számot a számtanban az egység számának tekintjük, akkor ez a szám egy egység, teljesen és homogén módon egy. Ugyanakkor úgy is gondolhatunk rá, hogy ez az egy szám rengeteg törtrészből

áll; újra és újra milliónyi különböző értékű törtrészre oszthatjuk, amíg a részek végtelennek tűnő sokasága meg nem zavar bennünket. Ugyanakkor azonban ez a felosztás, az egyes szám egységét egyáltalán nem érinti; az mindig egy, és ugyanakkor a számtalan törtrész is egyben; benne vannak, benne rejtőznek, jelen vannak és egyek vele. Nem mondhatjuk, hogy két különböző dolog van, az egyik oldalon az egység, a másikon a törtek sokasága, nem, a kettő egy, és tőlünk függ, hogy az egyes számot egységnek vagy sokaságnak fogjuk-e látni. Ha egységként tekintünk rá, akkor nincs kölcsönhatás, nincs rész és rész viszonya, nincs relativitás. Ebben az értelemben az egyes szám az Abszolúthoz hasonlítható, ahhoz, ami önmagában, önmagától és önmagán keresztül meghatározott, és nincs kapcsolatban semmi mással. Ugyanakkor az Abszolút mindig és minden dolog sokasága is; változatlan és örökké önmagában nyugvó, mégis magában hordoz mindent, ami valaha volt vagy lehetett; mindent, ami örökkévaló. Amikor tehát a valóságot, mint sokféleséget, mint a különböző dolgok sokféleségét tapasztaljuk, és az egyik dolog és a másik közötti kapcsolatról beszélünk, akkor a relativitás birodalmában vagyunk.

A relativitás e világában minden relatív dolog minden mással kapcsolatban áll; nincs olyan atom az én világegyetememben, amellyel ne állnék kapcsolatban, még ha nem is vagyok tudatában ennek a kapcsolatnak.

Egyáltalán nem létezem különálló lényként, bár időnként annak képzelem magam; inkább a relativitás bonyolult hálójának vagyok a része, amelyben minden dolog kölcsönösen meghatározza egymást. Ebben a relativitás világában minden relatív dolog nézőpontja szükségszerűen mindig relatív kell, hogy legyen; bármit is lát, azt abból a nézőpontból látja, amely szükségszerűen minden más dologgal bizonyos viszonyban áll. Két nézőpont soha nem lehet azonos, minden nézőpont más és más, és ezért minden nézőpontból való meglátás különbözik az összes többitől - a relativitás világában minden igazság relatív. Csak akkor beszélhetünk abszolút igazságról a relativitás világában, ha minden relatív nézőpontból ki tudjuk zárni a relativitás elemét, vagyis ha ahelyett, hogy a mi relatív nézőpontunkat előszeretettel abszolút igazságnak képzelnénk, figyelembe tudjuk venni nézőpontunk relativitását, és azt mintegy levonni a nézőpontunkból, meghagyva az egy igazságot, ami már nem relatív. Így jutunk el ahhoz a látszólag paradoxonnak tűnő következtetéshez, hogy csak akkor vagyunk képesek megközelíteni az abszolút igazságot, ha igazságunkat relatív igazságként tudjuk megvalósítani; csak a relativitáselmélet teszi lehetővé, hogy a tudományos törvényt abszolút és többé már nem relatív módon fogalmazzuk meg.

Soha nem lehet szabadság a relatív számára, mivel minden relatív dolgot legalább részben minden más relatív dolog határoz meg. Csak az Abszolút szabad, mivel rajta kívül nincs semmi. Az Abszolút és a relatív között nincs kölcsönhatás; a relatív dolog csak más relatív dolgokhoz kapcsolódhat. A viszonyulás viszonylagosságot jelöl, és az Abszolútnak nincs viszonya semmihez, mert Ő minden dolog. Az egyetlen viszonya a relatívhoz az, hogy a relatív, összességében az Abszolút, de egy relatív dolog vagy lény és az Abszolút között soha nincs lehetőség viszonyra.

Mivel nincs kapcsolat a relatív és az Abszolút között, kivéve, ha az Abszolút a maga teljességében a relatív, nem vagyunk többé relatívak, amikor megvalósítjuk az Abszolútot, vagyis nem vagyunk többé "mi" vagy "én", amikor mi vagyunk AZ. Ezért nevezik a buddhizmusban az Abszolút megvalósítását Nirvánának, szó szerint a 'kimenésnek' vagy 'kihaltná válásnak', mivel a különálló én szempontjából ez minden dolog végét jelenti, bár a valóság szempontjából ez minden dolog kezdetét jelenti. A Nirvána a viszonylagos dolognak lenni vágyás kihalása, és ezáltal a viszonylagosnak, mint olyannak a kihalása

az Abszolút megvalósításában. Ugyanolyan joggal mondhatjuk, hogy az Abszolúttá válunk, ahogy a harmatcsepp a ragyogó tengerré válik, valamint azt, hogy a harmatcsepp elvész, amikor behullik a tengerbe, és hogy megsemmisülünk, amikor felismerjük az Abszolútot. A valóságot mindig is lehetetlen lesz a mi világképünk nyelvén kifejezni.

Mivel nem lehetséges kapcsolat egy relatív dolog és az Abszolút között, nem létezik az Abszolút imádata, az Abszolút iránti odaadás, vagy az Abszolút válasza az imádó lénynek; mindez filozófiai képtelenség, és már maga a felvetés is a megértés hiányát feltételezi. Ha az "Isten" nevet kívánjuk adni az Abszolútnak - és nem igazán számít, hogy milyen nevet adunk Neki -, akkor jól értsük meg, hogy soha nem lehet AZ az Isten, akihez imádkozunk, akit megidézünk, akit imádunk, akiről szerető vagy jószágos Istenként beszélünk, akire úgy tekintünk, mint a világegyetem Teremtőjére. Bármennyire is csodálatos lehet egy ilyen Istenség elképzelése, bármennyire is végtelenül termékeny volt és kell, hogy legyen a legnemesebb érzelmek és a legmagasabb törekvések kiváltásában, egy pillanatra sem szabad összetévesztenünk AZzal, amihez képest még ez az Istenség is relatív.

A világegyetemünk, mint olyan relatív, korlátozott és véges, és ugyanígy a benne lakozó Élet vagy az Istenség is, akinek a világegyetem teremtését tulajdonítjuk. A kereszténység Istene, az Atya, a Fiú és a Szentlélek Szentháromsága a világegyetemünk Istensége, az az Istenség, akihez imádkozhatunk, és aki maga a Szeretet. Ugyanígy a teozófiai tanítás Logosza is; a három Logosz, amelyről a modern teozófia beszél, azonos a keresztény Szentháromsággal, de ők nem AZ, nem az Abszolút; a Logosz is, bár túl van emberi megértésünkön, mégis Lény, nem LÉT. A buddhizmus és a kereszténység közötti nagy különbség az, hogy míg a buddhizmus az AZ-zal, az Abszolúttal foglalkozik, addig a kereszténység a világegyetemünk Istenségéről beszél. Ezért a buddhizmusban nincs szó Istenről, nincs Isten imádata, míg a kereszténységben a szertartásos imádat és a világegyetemünk Istenének való odaadás csodálatos rendszere van.

Nem szabad elkövetnünk azt a hibát, hogy az Abszolútot egy lépéssel magasabbnak tekintjük, mint a világegyetem Istenségét; nem úgy van, hogy először az emberiség, aztán az emberfeletti lények és azok, akik az emberi evolúciónkat irányítják, majd a világegyetemünk Istensége, és aztán - ha még sokkal magasabbra emelkedünk - az Abszolút következne. Amikor a hindu e világegyetem Istenéről Brahmaként beszél, az Abszolútról pedig Parabrahmánként, félreérthetnénk a jelentését, ha a Parabrahmánra úgy gondolnánk, mint Brahma felnagyítására és megdicsőítésére. Bizonyos szempontból az Abszolút végtelenül közelebb van hozzánk, mint egy világegyetem Istensége, más szempontból viszont végtelenül nagyobb. Mégis, ha azt mondanánk, hogy nagyobb, az ugyanannak a Lénynek vagy valóságnak egy nagyobb mértékét jelentené, és AZ nem ilyen. Olyan természetű, hogy még a relatív világ legnagyobb Lényéhez sem hasonlítható, nincs semmi, amihez valaha is hasonlítani lehetne.

Néha halljuk, hogy az emberek azt mondják: "Nem próbálok megérteni az Abszolútot; még egy világegyetem Istensége is messze meghaladja a megértésemet, és hogyan is remélhetném, hogy bármit is megtudhatok az Abszolútról, ami még ennél is nagyobb". Az ilyen hozzáállás látszólagos alázatosságában mégis félreértésről és téves felfogásról tanúskodik. Ha a világegyetemünk Istenségét egy egyre növekvő nagyságú és tökéletességű, folyamatosan emelkedő vonal mentén látjuk, akkor az említett hozzáállás azt sugallja, hogy ha ezen a vonalon még tovább emelkedhetünk, és ha még magasabbra kapaszkodunk, akkor egy napon talán elérjük az Abszolútot, ami abszurdum. A relatív világban valóban mindig van nagyság a nagyságon túl, és amikor elértük a legnagyobbat,

legnemesebbet, amit ismerünk vagy halványan felfogunk, még szélesebb távlatok nyílnak meg előttünk, és olyan nagyságot látunk, amiről korábbi megértési szintünkön nem is álmodtunk. De nem ilyen az Abszolút. Nem nagyszerű; nagyszerűnek nevezni az Abszolút valóságának félreértése lenne. Hogyan nevezhetnénk bármit is nagyak, ha nincs semmi más, amihez méretben vagy a megnyilvánulás teljességében hasonlítható lenne Vele; nincs összehasonlítás ott, ahol csak az Egy van; nincs nagyság és nincs kicsinyiség. Nem úgy jutunk el az Abszolúthoz, hogy felemelkedünk, vagy abban reménykedünk, hogy egy napon még a legnagyobb Lényen is túlra emelkedünk, akit most halványan láthatunk a szellemi horizontunkon. Az Abszolúthoz vezető út nem az egyre nagyobb és nagyobb, az egyre több és több, a nemesebb és nemesebb örökké emelkedő vonalán vezet. Az Abszolútot azon a ponton érhetjük el, ahol most vagyunk, éppen annyira vagy éppen annyira, amennyire vagy amennyire el tudjuk érni, amikor mi leszünk a legnagyobb Lény a relativitás világában. Inkább olyan, mintha ahelyett, hogy folytatnánk az egyre feljebb emelkedő nagyság, az egyre növekvő tökéletesség végtelen folyamatát, egy teljesen más dimenzió keresztül mennénk, és a változás, a növekedés és a fejlődés birodalmából eltűnnénk a változatlan és örökké tartó LÉT, a Nirvána birodalmába. Olyan, mintha egy bizonyos ösvényen való haladás, egy bizonyos irányba való felemelkedés helyett befelé mozdulnánk, abba a pontba, ahol magunkat találjuk, és ezen keresztül elérnénk az Abszolútot. Ez történik velünk, amikor tudatunk középpontján keresztül elérjük AZ-t. Nem törekszünk, nem emelkedünk, nem feszülünk valami nagyobb felé, mint ami most vagyunk, hanem eltűnünk önmagunkban, és önmagunkon, mint relatívon keresztül elérjük az Abszolútot, ami a relatív minden pontján ott van.

Bármilyen csodálatos is a spirituális evolúció elképzelése, bármennyire is igaz ez a világnép-tudatunkra, annak, aki látta annak a látomását, ami örökkévaló, és ami nem változik, és nem fejlődik, és ami magában foglal minden változást és minden fejlődést, az evolúciós fejlődés legmagasabb álmai is csak álmodozássá válnak.

Visszatérve tehát a kérdésünkre, hogy honnan tudjuk, hogy a Valóságnak ez a világa az Abszolút, így válaszolhatunk: azáltal, hogy éppen azt tapasztaljuk meg, ami az Abszolútra jellemző. Láttuk, hogy az abszolút Valóságnak érzékszervi minőségekre, idő- és térmértékekre való értelmezése csak a relatív tudatosságban érintett. Maga a Valóság mindezeketől mentes, mégis tartalmazza mindezek teljességét. Az, amivé a valóság elérésében válunk, ilyen természetű; nincsenek tulajdonságai, mégis AZ, ami a relatív tudatban tulajdonságokat hoz létre. Nem idő, mégis AZ, amit a relatív tudat által felismerve időnek tapasztalunk meg a maga illuzórikus múltjával és jövőjével; nem tér és nem távolság, mégis magában hordozza azt, ami a relatív tudat által értékelve és értelmezve világnépünkben térré válik. Ismétlem, AZ, amivé válunk, nem kapcsolódik semmi máshoz. AZ minden, és minden benne van.

Amikor AZ-zá válunk, nem érezzük magunkat nagyobbak, mint amilyenek hétköznapi tudatunkban vagyunk, nem érezzük magunkat megnövekedettnek, nem érezzük magunkat valóságosabbnak, ha összehasonlítjuk a mindennapok valóságával; teljesen elhagytuk a relatív világát, és AZ-zá válunk, ami nem ismer relativitást és összehasonlítást. Abban nem vagyunk relatívak semmi máshoz képest, hiszen mi vagyunk minden; ezért csak itt van szabadság, hiszen nincs semmi AZ-on kívül, ami korlátozást okozhatna.

AZ, amit tapasztalunk, változatlan, bár minden változást tartalmaz, és mint ilyen, sem nem növekszik, sem nem csökken. Változatlan lévén AZ mindaz, amit múltnak és mindaz, amit jövőnek nevezünk, ezek örök Valóságként vannak jelen benne. Egyedül ott van béke, egyedül ott nem lehet soha több, nagyobb vagy nemesebb vágy; AZ a Minden. Minden relativitás, minden kapcsolat hiánya jelzi AZ-t, amit mi az

Abszolútnak nevezünk; nem függ bármi mástól, mert ez AZ Egyedüli. Ez az "egyetlen sötét Igazság", amelyről a misztikus beszél, a végső misztérium, amelyre nincs magyarázat, mivel nincs mivel megmagyarázni. Ha egy nem-filozófus elme megkérdezné: Miért az Abszolút? És honnan az Abszolút? Akkor az örökkévaló és változatlan Hangja megadná neki a választ, ha felismerné. Az Abszolút a saját magyarázata, a saját oka, a saját beteljesülése és a saját megvalósulása. Ez AZ, ami.

AZ ABSZOLÚT ÉS A RELATÍV A VALLÁSBAN

A fentiek fényében a tudomány és a filozófia, illetve az okkultizmus és a miszticizmus közötti különbség világosan kirajzolódik. A tudomány és az okkultizmus céljai a relatív világban, a filozófia és a miszticizmus céljai az Abszolútban rejlenek. A tudomány és az okkultizmus megelégszik azzal, hogy megvizsgálja, hogyan jelenik meg a relatív a relatív számára, és hogyan szerez hatalmat és irányítást a relativitás világában. A filozófia és a miszticizmus nem ismer megnyugvást, amíg el nem éri azt a végső Valóságot, amelynek nincs túlvilága; számukra a valóság vagy az Abszolútot jelenti, vagy semmit. Ismét láthatjuk, milyen ostobaság egyiket a másik fölé emelni; a teljes tudás magában foglalja a relatív ismeretét és az Abszolút felismerését is.

A vallási kérdésekben a relatív szemlélet az embert növekvő, fejlődő lénynek mutatja, aki előtt a nála nagyobbak, mögötte a nála kisebbek állnak. Egy olyan világot mutat, amelynek kezdete és vége van, amelyet egy Istenség teremtett, gondolt vagy képzelt el, aki e világegyetem tápláló élete. Így vallási kérdésekben az okkultizmus a folyamatosan fejlődő lények hierarchiájáról beszél nekünk, a tökéletesség végtelennek tűnő létrájáról, amelynek legfelső fokát még senki sem látta. Az okkultizmus Istensége az a nagy Lény, akire e világegyetem Teremtőjeként tekintünk; Őt imádkozhatjuk és szolgálhatjuk, Hozzá emelkedhet fel az odaadás, és Tőle szállhat le az áldás. Így az okkultista hangsúlyozza a szertartásos mágia tudományos értékét, amely e relatív világban közelebb hozza az embert az Ő világegyetemének Istenéhez, és módszert biztosít az isteni teremtő Energia kiárasztására.

Mennyire más a filozófiai miszticizmus vallási aspektusa; ugyanolyan értékes és ugyanolyan indokolt, de más a célja és a módszere. A filozófiai misztikus nem sokat beszél az egyre nagyobb és nagyobb lények hierarchiájáról, számára csak egyetlen cél, egyetlen eredmény létezik - az Abszolút. Ez a filozófiai misztikus Istene, egy olyan Isten, aki nem a világegyetem Teremtője, hanem aki örökké maga az összes világegyetem, egy olyan Isten, akihez senki sem imádkozhat, de aki mi magunk is vagyunk, ha elérjük a Valóságot. Hozzá nem szállhat fel imádat, tőle nem szállhat le áldás az emberre. Ő a változatlan örök Béke, az Egyedüli, amelyen túl semmi sincs. Az Abszolútnak ez az örök Békéje a buddhista Nirvána. A Buddha által tanított Nirvána nem a nagyobb hatalom és tudás felé vezető evolúció, hanem az evolúcióból való kilépés egy olyan Örökkévalóba, amelyben nincs szenvedés, nincs kielégítetlen vágyakozás, mert nincs különállás, nincs "én", nincs a befejezetlenség lehetősége. A Nirvána tehát nem egy megkoronázó dicsőség az egyre növekvő isteni tapasztalatok felfelé ívelő skálán, hanem a radikális és alapvető kilépés mindabból, ami relatív, az Abszolútba.

Ha összehasonlítjuk a kereszténységet és a buddhizmust, nem tehetünk mást, minthogy úgy érezzük, hogy a buddhizmus inkább az Abszolút vallása, a kereszténység pedig a relatív. A kereszténység Istene inkább e világegyetem Hármasság Istensége, és nem az Abszolút, még akkor is, ha a keresztény misztikusok tapasztalataiban időnként Istent, mint a végső Valóságot találjuk. Innen ered a buddhista Nirvána és a keresztény Isten Országai közötti eszményképek közötti különbség is. A Nirvána elérésében

a relativitás birodalmát az Abszolút örök békéje kedvéért hagyjuk el, az Isten Országában olyan vallási eszményképet látunk, amely inkább a relativitás világának istenítése a tökéletes szeretet által. A keresztény szeretetben az isteni élet egységének megvalósítására való törekvést látjuk a relativitás világában, a buddhista nirvánában a relativitásból való kilépést az Abszolút békéje érdekében. Nem szabad abba a hibába esnünk, hogy megpróbáljuk megítélni, melyik eszmény jobb vagy nemesebb, inkább örülnünk kell annak, hogy van olyan vallás, amely az istenit a relatívban mutatja meg, mint a kereszténység, és van olyan vallás is, mint a buddhizmus, amely az istenit az Abszolútként mutatja meg.

A kereszténység rituális vallás, nincs más olyan teljes és mélyen értékes szertartás, mint a keresztény; a buddhizmusban hiába keressük a szertartást. Egy buddhista templomban letehetünk néhány virágot Buddha képe elé, elhelyezhetünk egy gyertyát vagy égő fényt a szentély előtt a tisztelet jeléül, de ezen túl nincs szertartás. A buddhizmusban sem találunk olyan istenképet, mint a kereszténységben, ezért a buddhizmust gyakran nevezik teistának.

Mégis megérthetjük, hogy miért nincs helye a buddhizmusban egy olyan Istenségnek, mint a kereszténységben, ha felismerjük, hogy a buddhizmus számára, mint a filozófiai misztikusok vallása számára nincs más valóság, mint az Abszolút, és nincs más béke, mint a Nirvána. Nem szabad félnünk az ilyen vallási különbségektől, az igazi tolerancia arra törekszik, hogy felismerje minden vallás értékét, mint az élő igazság jellegzetes megnyilvánulását, ami szükségszerűen lényeges különbségeket feltételez a különböző vallások között; e különbségek elsimítása, amíg mind egyformának nem tűnnek, a gazdag változatosságnak a hasonlóság halott egyhangúságává való nivellálását jelentené. Az igazi tolerancia nem a jellegzetes különbségekkel szembeni vakságban rejlik, hanem inkább annak megértésében, hogy miért léteznek ezek a különbségek, és miért értékes az egyetemes vallás egységében.

Természetesen az egyes nagy vallásokban különböző embertípusokat találunk; így vannak keresztények, akiknek a szertartás az élet lehelete, és akiknél az istentisztelet középpontjában az isteni kegyelem és hatalom megidézése és leszállása áll az Eucharisziában, másrészt pedig vannak a keresztény vallásban olyanok, akik számára a szertartás csak akadálnak tűnik, és akik számára a valósághoz vezető út inkább a külsőségekről való lemondás, semmint a külső eszközök hangsúlyozása a szertartásos istentiszteleten. Ezt nem szabad összetévesztenünk a szertartásos istentisztelet megvetésével, amellyel néha a protestáns kereszténységben találkozunk, és amely gyakran nem annyira a misztikus törekvés intenzitásán, mint inkább azon alapul, hogy az intellektuális dogmatizmuson kívül mást nem tudnak értékelni. Másrészt a római katolicizmusban időnként találkozunk egy olyan szertartásossággal, amely pusztán hagyományos, és azt állítja, hogy az ember üdvösségéhez és a relativitás világában való életéhez elengedhetetlen. Mégis, még ezeken a szinteken is megjelenik a misztikus törekvés és az okkult módszerek közötti különbség, ami gyakran félreértéshez és ellentétekhez vezet.

Az okkultista számára az Abszolút filozófiai misztikus általi felismerése alaptalan feltételezésnek fog tűnni; számára, aki a relativitás világában dolgozik, az Abszolút nem jelent mást, mint egy, a világegyetem Istenségénél még nagyobb Lényt, egy még magasabb szintet, még nagyobb hatalommal és dicsőséggel. Nem értené meg, hogy a misztikus teljesítménye nem az egyre nagyobb dicsőség elérésében rejlik, hanem abban, hogy teljesen elhagyja a relatív világot, és belép abba, amivel kapcsolatban az olyan szavaknak, mint hatalom és dicsőség, nagyság és bölcsesség, nincs jelentősége. Az okkultista az Abszolútot a viszonylagosság világának részeként látja, igaz, hogy a legmagasabb és

legnemesebb részeként, de mégis annak részeként. De az Abszolút nem fejezhető ki a relativitás fogalmaival, a kör négyzögesítése lehetetlen. Másrészt a filozófiai misztikus időnként nem ismeri fel annak az imádatnak az értékét, amely Istent a relatív világában látja, és mint nagy és szerető, gyengéd és bölcs Lényt imádja.

Az Abszolútnak és a relatívnek egyaránt megvan a helye a vallásban; a mi relativitás világunkban a relativitás vallása mindennapos érték, mégis, ha el akarjuk érni a végső Valóságot, akkor az Abszolútot és annak megvalósulását kell keresnünk.

AZ ABSZOLÚT ÉS A RELATÍV AZ EMBERBEN

A relativitás csak egy másik módja az Abszolút szemléletének; az Abszolút egyszerre egy és sok, a törtek végtelensége és az egység, amelynek minden tört része. Mégsem létezik két világ, a relativitás és az Abszolút világa; a végső Valóságnak, az Abszolútnak csak egy világa van, amely, ha a maga sokféleségében közelítjük meg, a relatív. Mindannak a sokfélesége, ami valaha volt vagy lehetett, az Abszolút, és ezért a végtelenül kicsi éppoly lényeges minden dolog egységéhez, mint a végtelenül nagy; a dolgok e teljességéből soha egy porszemet sem lehetne kivenni, hiszen az nem egy leválasztott tárgy, hanem az élő Egység elválaszthatatlan része.

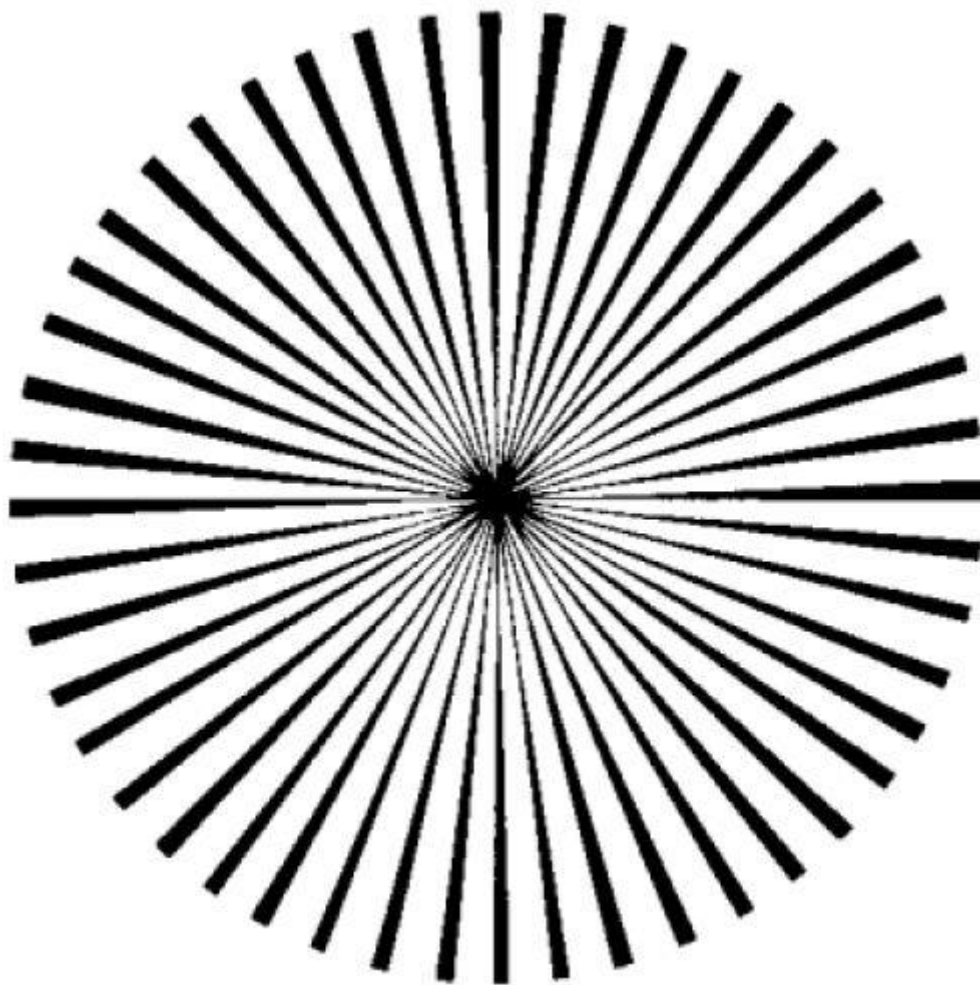
Plótinosz az Abszolút és a Relatív egységét az Enneád IV. 2. fejezetének következő szakaszában szemlélteti, ahol azt mondja:

Másfelől létezik egy másik fajta lényeg (LÉT), amelynek természete különbözik az előzőtől (a teljesen osztható dolgokétól), amely nem engedi meg a felosztást, nem felosztott és nem felosztható. Ennek nincs kiterjedése, még a gondolatban sem. Nincs szüksége arra, hogy bárhol legyen, és sem részben, sem egészben nincs benne semmilyen más létezőben. Ha ki merjük mondani, egyszerre lebeg minden létező felett, nem azért, mintha szükség lenne rá, hogy rájuk épüljön, hanem mert nélkülözhetetlen minden létező létezéséhez. Mindig azonos önmagával, és közös támasza mindannak, ami alatta van. Olyan, mint a kör, ahol a középpont, miközben önmagában mozdulatlan marad, mégis az onnan kiinduló összes sugár eredete, amelyek onnan merítik a létet.

Az Abszolút valóban magában foglal minden relativitást, ahogyan a kör magában foglalja a középponttól a kerületig terjedő sugarak végtelen sokaságát. Minden sugár a középponthez kapcsolódik, a középpontból indul ki, és a középpontban minden sugár egy. A kör kerületén azonban sokan vannak; míg a kör középpontjában egység van, addig a kerületén sokaság és különállás van. Így a körben is benne van az egység és a sokféleség; az Abszolút megismerésében minden sokféleség egységként van bennünk, és ahogyan a kör középpontjából minden sugarat látunk, az egész kört és annak sokféleségét egységben látjuk. A kerületen azonban, ahol nem ismerjük fel a mindent összekötő középpontot, az az illúziónk támadhat, hogy minden sugár, amelyet csak a legtávolabbi kiterjedésükben ismerünk, különálló; a kerület a relativitás birodalma. A filozófiai misztikus a sugarak mentén utazik a középpontig, és onnan egyetlen átfogó felismerésben érti meg a kört mint egészet; az okkultista és a tudós a kerület mentén kutat, és ott szerez részletes ismereteket a sokféleség világáról.

Minden emberi lény, minden teremtett dolog olyan, mint egy sugár, amely az örök Kör középpontjából indul ki annak kerülete felé. A középpontban, ahonnan kiindul, eggyé válik az összes többi sugárral, és felismeri, hogy ő maga az egész; ő maga minden, ő maga az Abszolút. Ahol a kerületet érinti, ott csak egy a sok közül, és ahelyett, hogy az Abszolútként valósítaná meg magát, a sokféleség világára, a viszonylagosság világára tekint, ahol problémák merülnek fel, mivel az élet egysége elveszett. Így önmagunkban mi vagyunk a nagy misztérium, abszolút és relatív egyszerre; amikor befelé tekintünk, áthatolva saját tudatunkon, felismerhetjük a végső Valóságot, és megszűnünk önmagunk lenni azáltal, hogy azzá válunk, ami minden dolog; másrészt, amikor csak különálló sugárnak érezzük magunkat, körülvesz bennünket a többi teremtett dolog sokasága, és az elkülönültség illúziójának vagyunk kitéve, ami világgépünk külsővé válását és függetlenként való objektiválódását hozza magával.

A tudatunknak mintegy két ablaka van, az egyik, amelyen keresztül a saját világgépünket nézzük, és a relatív világ sokféleségét látjuk, a másik pedig, amelyen keresztül a Valóság világába lépünk, ahol megszűnünk relatívnak lenni, és az Abszolút vagyunk. Ez a két látszólag ellentmondásos tény alkotja emberi természetünk egységének paradoxonát; bennünk zajlik le az a misztérium, amely semmilyen más eszközzel nem valósulhat meg - a kör négyszögesítése; bennünk az Örökkévaló idővé, az Abszolút relatívvá válik.

2. ábra - a kör, mint egy pontból kiinduló sugárzás

Óvakodnunk kell a kettősség illúziójától, mintha létezne egyfelől az Abszolút, másfelől a relatív, amelyek aztán egy magasabb egységben szintetizálódnak. Ez az elképzelés nem más, mint az intellektuális tévedés egyik példája, és mint a legtöbb tévedést, sokan könnyelműen elfogadják, különösen, ha olyan szimbólummal demonstrálják, mint amelyet az imént használtunk, a kört.

Milyen könnyű azt mondani, hogy a kör középpontja az Abszolútot, a kerülete a relatívot jelképezi, és a kettő a legfelsőbb Valóság aspektusa. Ez azonban teljesen téves lenne, pusztán intellektuális felületesség. Csak egy Valóság van, az Abszolút, amelyet, ha akarjuk, szimbolizálhatunk a körrel, amely magában foglalja a sugarak sokaságát. A kör azonban nem a középpont és a kerület kombinációja, hanem lényegében egy pontból kiinduló sugárzás. Ez a kör valósága, amely csak a középpontból látható; így az Abszolút is csak a középpontból valósítható meg, ahol a teljes kör a sugarak sokaságában látható. A közös középponttól távolodó különálló sugár világképe a relatív szemlélet; a sok más sugárral körülvéve az egyes sugár különállónak érzi magát a többi teremtmény között, és tudatában van a relativitás világának. Az Abszolút azonban mindig AZ, ami túl és mellett semmi sincs, és semmiképpen sem a relatív ellentéte. A relatív örökké benne van az Abszolútban.

A relativitás világában soha nem juthatunk el az igazság felismeréséhez, mivel ott mindig ki vagyunk téve a világképünk objektiválódása miatti illúzióknak. A relatív nem tudja kifejezni az Abszolútot, és a végső valóság vagy az élő igazság mindig paradoxon marad a világképnek alávetett értelem számára. Csak az Abszolút világában juthatunk el az igazság felismeréséhez, és ismerhetjük meg a Valóságot azáltal, hogy azzá válunk.

TÉVES PROBLÉMÁK A FILOZÓFIÁBAN

Ha elemezzük világkép-tudatunk néhány illuzórikus jellemzőjét, láthatjuk, miért lehetetlen az élő igazság felismerése ebben a tudatban, és miért kell, hogy minden, ebből a tudatállapotból feltett kérdést áthasson az illúzió, amelynek alá van vetve. A sokféleség, amely az Abszolútban egységként látható, az én külsődleges világképemben elkülönültségként jelenik meg; tudatában vagyok önmagamnak, mint egy körülvevő világ középpontjának, és úgy érzékelem magam, mint "én"-t, valamint a világot, mint "nem én"-t. Ez világkép-tudatom uralkodó jellemzője - az "én és nem én" illúziója. Mindennapi tapasztalatomban ez mindent átszínez, és ennek van alávetve, bármit gondolok vagy érzek, bármit teszek vagy tapasztalok, bármit kérdezek vagy válaszolok, az ennek a kettős struktúrának a része. Annak tudata, hogy én vagyok, körülvéve egy olyan világgal, amely nem én vagyok. Ennek az illúzióknak az a legveszélyesebb része, hogy nem vagyok tudatában, és megszoktam, hogy filozófiai jellegű kérdéseket tegyek fel anélkül, hogy egy pillanatra is észrevenném, hogy azokat átszínezi és elrontja az illúzió, amely a relatív világában áthatja a tudatomat.

E dualista illúzió mellett, amely a relatív világában minden kérdésfeltevésemet és gondolkodásomat átszínezi, ott vannak a tér- és idő-illúzióim is; ami az Abszolútban állandó és mindig jelenlévő valóság, az én világképemben múlt-jelen-jövőbeli fejleményekké válik. Az örökkévaló megtapasztalásának ezt a módját események egymásutánjaként objektiválom, és ezt az objektiválást nevezem "idő"-nek, úgy tekintve azt, mint egy tekerceset, amelyre az események íródnak. Aztán elfelejtem, hogy a világképemnek ez a sajátos időszerkezete csak az én értelmezési módom a mindig jelenlévő valóságról, és öntudatlanul beleszövöm minden gondolatom és kérdésem szövetébe, és minden problémát, amelyet bebörtönzött intellektusom fel tud tenni, átít ez az illúzió. Így minden olyan kérdés,

amelyben az idő kezdetének vagy végének problémája, vagy a múlt és a jövő viszonya a jelenhez képest felmerül, alkalmatlan a megválaszolásra, mivel magában hordozza az illúzió elemét.

Hasonló módon a térbeli távolság és az én térvilágom három dimenziója az én világgépemben, a saját értelmezésem, amit az Abszolútban matematikai pontként lehet elképzelni. A Valóság világában nincs tér, bár van az, amit én a tér és az idő dimenzióinak értelmezek. Világgépem tér-illúziója a gondolkodást és az érzéseket is átszínezi, anélkül, hogy észrevenném, hogy ez így van; soha nem kételkedem abban, hogy én "itt vagyok", és hogy valaki más "ott van", tíz méter távolságra tőlem. Ez azonban csak annak a megjelenése a világgépemben, ami az Abszolútban nem térbeli távolságban van, és következésképpen, amikor olyan filozófiai kérdést teszek fel, amelyben az objektív tér illúziója benne rejlik, természetesen lehetetlennek fogom találni az ilyen kérdések megválaszolását, mivel azok önmagukban tévesek.

Amíg a filozófiában kérdéseket teszünk fel a valósággal kapcsolatban, miközben a relatív nézőpontunk illúziójába vagyunk beleragadva, és aztán megpróbáljuk ezeket a hibás kérdéseket az értelem segítségével kezelni, amely a relativitás birodalmában működő elme, addig teljesen lehetetlen eljutni az élő igazság felismeréséhez. Legfeljebb abban reménykedhetünk, hogy téves kérdéseinkre választ kapunk, amely válasz, mivel a kérdés téves volt, szükségszerűen szintén tévesnek kell lennie, és ezért értéktelen. Az agnosztikus számára legalábbis biztosabb, ha kijelenti, hogy ezekre a kérdésekre nem lehet válaszolni, hogy az ember nem ismerheti a végső dolgokat. Lehet, hogy ez nem igaz, de legalább megóv minket ezektől az álválaszoktól, amelyek csak szellemi altatóként hatnak. Amikor az agnosztikus azt mondja, hogy "nem tudhatjuk", akkor igaza van, ha hozzáteszi a szavakat, hogy "az értelmünk segítségével", hiszen az értelem a megfigyelés eszköze a relativitás világában, és cserbenhagy bennünket, amikor a valóságot akarjuk elérni. Akkor egyedül az intuíció szolgálhat a megismeréshez vezető útként, mert az intuíció a valóság megtapasztalása lényünkben; de mind az értelem, mind az intuíció szükségképpen képtelen olyan kérdésekre válaszolni, amelyek önmagukban tévesek. Ha ilyenekre válaszolunk, azzal csak tudatlanságunkat bizonyítjuk.

A rossz kérdés és a rossz válasz ördögi köréből (circulus vitiosus) csak úgy menekülhetünk ki, ha felismerjük, hogy a kérdéseket az illúzió szemszögéből tesszük fel, és hogy az értelem ugyanehhez az illúzióhoz van kötve. Csak ha mindkettőt feladjuk, és magunk mögött hagyjuk a relativitás világának minden csapdáját, akkor léphetünk be a Valóság világába, és ott megtapasztalhatjuk a Valóságot, amely nem válaszol a téves kérdésekre, hanem inkább félresöpri őket, és helyette az élő igazság felismerését adja, amelynek fényében maguk a kérdések is abszurdá válnak. „A lélek sohasem szavakkal válaszol, hanem magával a dologgal, amely után érdeklődik” - mondja Emerson. Nem szóban kapunk választ, hanem megtapasztaljuk az élő valóságot, amely megmutatja a rossz kérdés abszurditását, és feleslegessé teszi a további választ.

EZOTERIKUS ÉS EXOTERIKUS

Az Abszolút, az élő igazság felismerése olyan legfelsőbb valóság, amely soha nem fejezhető ki az értelem nyelvén. Ebben az értelemben ezoterikus, szemben az intellektuálisan megmagyarázható tanítással, amely következésképpen exoterikus. Az ezoterikus tudás vagy ezoterikus tanítás kifejezést gyakran használják olyan információhalmazra, amely a tanulók egy kiválasztott csoportjának kezében van, akik ismerik ezt a tanítást, és valamilyen okból nem tartják helyesnek, hogy nyilvánosságra hozzák.

Az ilyen tanítás titkos, mivel csak kevesek számára van megőrizve, de a szó valódi értelmében nem ezoterikus. Az igazi ezoterikus tudás nem az a tudás, amelyet valamilyen jó okból nem vagyunk hajlandók nyilvánosságra hozni, hanem az a tudás, amelyet senki sem hozhat nyilvánosságra, mivel nem lehet kifejezni, mivel nincs nyelv, amely megmagyarázná. Az ezoterikus tudás tehát olyan tapasztalat, amely csak annál maradhat, aki átélte, mivel nem közölhető, az exoterikus tudás pedig az, amelyet közölni lehet, még ha úgy is döntünk, hogy nem kívánatos ezt megtenni. Ez utóbbi esetben az exoterikus tudásunk egyúttal titkos vagy rejtett tudás is, és egy későbbi időpontban dönthetünk úgy, hogy közzétesszük és mindenki számára hozzáférhetővé tesszük. De a valódi ezoterikus tudást soha nem lehet exoterikussá tenni; mivel az a maga természeténél fogva ezoterikus, képtelen arra, hogy kifejezhető legyen. Ahogy Lao Tze a Tao Te King elején kifejezi: 'A Tao, amelyet ki lehet fejezni, nem a változatlan Tao; a Név, amelyet meg lehet nevezni, nem a változatlan Név'.

Az éretlen elme, amely még azt sem tudja, hogyan kellene megközelíteni a valóságot, habozás nélkül beleveti magát olyan válaszokba, ahol az igazán filozofikus elme tisztelettel keresné a Valóságot. Valóban, a "bolondok odarohannak, ahová angyalok félnek belépni", és a filozófust a rémület rántja össze, amikor azt látja, hogy egy olyan elme, amely nem képes a mindennapi élet hiábavalóságain túl gondolkodni, készségesen, határozottan és meggyőzően foglalkozik olyan témákkal, amelyek mélységét és rejtélyességét ő maga is csak most kezdi felismerni. Fájdalmat érzünk, mintha szentségtörést követtek volna el azzal szemben, ami számunkra szent, amikor látjuk, hogy az illúziókhöz kötött értelmek durva önelégültséggel és a megértés teljes hiányával tapogatták a szent misztériumokat, amelyekhez mi magunk is csak szent áhítattal közelednénk. És amikor egy olyan rendszert vagy tanítást hoznak létre, amelyről azt állítják, hogy választ ad az élet bármely problémájára, akkor valóban tudjuk, hogy amit kínálnak, az nem az élő igazság kimondása, hanem egy bebörtönzött értelem élettelen struktúrája. Az élet nem logikus és az élet nem szisztematikus; nem ésszerű és nem is hasznavehető; ha logikai rendszerben lehetne kifejezni, az már nem élet, hanem halál lenne. Az élet misztériuma nem megoldandó probléma, hanem megtapasztalendő valóság, és az élet misztériumának ez a megtapasztalása az igazi Teozófia. Ezt a Teozófiát soha nem lehet rendszerben kifejezni, és az élet apró problémáira sincs válasza; ahhoz túl nagy. Ahelyett, hogy leereszkedne az illúzióból született kérdések és problémák megválaszolásához, híveit a világkép irrealitásából a Valóság világába vezeti, ahol ők maguk lesznek az igazság, amit szemlélnek.

Egy igaz és élő életfilozófia nagysága nem abban áll, hogy választ ad az élet problémáira, hanem abban, hogy nem válaszol rájuk; ha válaszolna rájuk, akkor csak azt mutatná, hogy éppúgy illúzióból született, mint ők maguk. A nagysága abban rejlik, hogy képes túllépni a problémákon és kérdéseken, amelyek az illúzióban gyökereznek, és az élő Valóság megtapasztalásában elfelejteni ezeket a hiábavaló játékokat.

Az ember, aki megtapasztalta az igazságot, áhítattal és tisztelettel tér vissza a tapasztalatból; eltelik a misztérium nagyságával, amelyet látott, és amely most már a lényé része. Amikor szembesül a filozófiát és a vallást oly sok évszázadon át kísértő irreális kérdésekkel, nem ereszkedik le azok szintjére, és nem teljesíti megalapozatlan követelésüket egy ugyancsak megalapozatlan és üres magyarázattal; inkább a valóság szavait mondja, amelyek erejében a kérdések elhalványulnak és megsemmisülnek. Az illúzióba kötött értelem számára mindig úgy fog tűnni, hogy kitér az általa feltett kérdések elől; amely pontról pontra megfelelő választ követel ezekre a kérdésekre, még ha azok az illúzió szövetéből is vannak kitalálva. És amikor az igazi filozófus nem válaszol illúzióra illúzióval, sőt, nem is hajlandó válaszolni,

hanem félretolja a valótlanság termékeit, és a valóság hangján szólal meg, akkor az értelem a vakságában megvonja a vállát, és megvető mosollyal fordul el saját üres spekulációi felé.

Gautama Buddha élete számos példát szolgáltat arra, hogy lehetetlen kielégítő választ adni az illúzióban gyökerező intellektuális kérdésekre. Tanítványai sokszor kérték a Tathágotától a végső problémákkal kapcsolatos közvetlen kérdéseikre a határozott válaszokat, de soha nem volt a válasza, közvetlen válasza az ilyen kérdésekre, hanem gyakran három vagy négy egymásnak ellentmondó kijelentést tett, és tanítványait intellektuális zavarodottságuk közepette hagyta, miközben megpróbálta megmutatni nekik kérdéseik hiábavalóságát.

Egyikük, a tiszteletreméltó Malunkyaputta panaszkodott Buddhának, mondván, hogy elhagyja a rendet és nem fog vallásos életet élni a Boldogságos alatt, hacsak nem világítja meg neki az élet nagy kérdéseit. Buddha így válaszolt neki:

Malunkyaputta, bárki, aki azt mondja: "Nem fogok vallásos életet élni a Boldogságos alatt, amíg a Boldogságos nem világosít fel engem arról, hogy a világ örökkévaló, vagy, hogy a világ nem örökkévaló" ..."vagy, hogy a szent létezik-e, vagy nem létezik-e a halál után" - ez a személy meghalna, Malunkyaputta, mielőtt a Tathágata valaha is felvilágosította volna erről.

Ez olyan, Malunkyaputta, mintha egy embert megsebesítene egy méreggel vastagon bekent nyílvesző, és barátai és társai, rokonai és követői orvosról vagy sebészről gondoskodnának neki; a beteg ember pedig azt mondaná: "Nem veszem ki ezt a nyilat, amíg meg nem tudom, hogy az, aki megsebesített, a harcok kasztba, a bráhmána kasztba, a földműves kasztba vagy a cseléd kasztba tartozott-e." Az az ember meghalna, Malunkyaputta, anélkül, hogy ezt valaha is megtudta volna. (Warren, Buddhism in Translations, 117. o.)

Buddha tehát nem volt hajlandó válaszolni az illúzió szülte kérdésekre; mivel elérte az igazság teljes felismerését, és túl jól tudta, hogy bármilyen választ is adna, az csak részigazság lenne, és ezért félrevezető. Ezért tartózkodott attól, hogy közvetlen válaszokat adjon, de megmutatta tanítványainak a nemes nyolcérteű Ösvényt, amellyel ők maguk is legyőzhetik az illúziót és elérhetik a valóságot. Ez a gyógy mód a méregre, amelyről Malunkyaputtának beszélt; amíg nem gyógyulunk meg, semmilyen tanítás nem használhat nekünk, minden, amit hallunk és tudunk, illúzióval mérgezett.

Jelzésértékű, hogy az éretlen intellektus milyen könnyedén válaszol azokra a kérdésekre, amelyekre a Buddha tartózkodott a válaszadástól, jól tudván, hogy a valódi válasz lehetetlen. Számára a kérdés és a válasz csak olyan, mint egy kirakós játék egymáshoz illeszkedő darabjai, és elégedett, ha a darabok illeszkednek egymáshoz. Még csak el sem kezdett valamit felismerni abból a valóságból, amelyre a kérdései vonatkoznak; ha ezt megtette volna, a kérdései egészen mások lennének, vagy talán fel sem tenné őket, hiszen mély igazság, hogy ha egyszer valóban kérdezni tudunk, akkor már tudjuk is. Kérdezni a szó valódi értelmében azt jelenti, hogy a valóságra törekszünk, amely egyedül adhat kielégülést; ha egyszer képesek vagyunk ilyen módon kérdezni, akkor elkezdünk azon az úton járni, amely a valósághoz vezet, még akkor is, ha egyelőre úgy tűnik, hogy figyelmen kívül hagyjuk az értelem számára oly létfontosságúnak tűnő kérdéseket. Buddha tanítása, amely azt tanítja, hogy az embernek először az illúzióból való felszabadulást kell elnyernie, végső soron a legrövidebb útnak bizonyul az igazság felismeréséhez. 'Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát, és mindezek a dolgok majd megadatnak néktek'.